

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nástroje symfonického orchestru v hudební výchově v mateřské škole
Instruments of the symphony orchestra in music education in kindergarten

Lenka Doležalová

Vedoucí práce: Mgr. Milena Kmentová, Ph.D

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Nástroje symfonického orchestru v hudební výchově v mateřské škole potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 4.4.2021

Srdečně děkuji Mgr. Mileně Kmentové, Ph.D za velmi přínosné, ochotné a trpělivé vedení mé práce. Dále bych ráda poděkovala všem kolegům z orchestru Státní opery, kteří se podíleli na nahrávce dětské písni. Velký dík patří mé trpělivé rodině.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá úlohou hudebních nástrojů symfonického orchestru v předškolním vzdělávání.

V teoretické části je popsáno závazné kurikulum předškolního vzdělávání, jeho spojitosti s hudební výchovou, dále pak hudební činnosti v mateřských školách a s nimi související hudební schopnosti, které mohou být v předškolním věku efektivně rozvíjeny. Další část práce přináší souhrn edukativních hudebních projektů předních pražských orchestrů, ale také projektů v online prostředí. V navazující podkapitole jsou shrnuty speciální bibliografické zdroje vydané po roce 2000, zabývající se hudebními nástroji. Součástí práce je přehled aktuálních didaktických pomůcek zaměřených na dětský věk a hudební nástroje.

Praktická část práce se zabývá terénním testováním témbrového sluchu dětí předškolního věku ve fakultní mateřské škole. Test je modifikací již ověřeného testu M. Kmentové. Základem testu je dětská píseň, která je natočena umělci orchestru Státní opery na hudební nástroje symfonického orchestru. Výsledky terénního výzkumu v závěru práce jsou detailně vyhodnoceny a komparovány s výsledky testů témbrového sluchu realizovaných po roce 2000. Součástí výzkumu ve fakultní mateřské škole je strukturovaný rozhovor s učitelkami testovaných dětí na téma hudebních činností v FMŠ.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hudební nástroje, edukativní hudební projekty, témbrový sluch

ABSTRACT

This bachelor's thesis treats the role of musical instruments in the symphonic orchestra in the preschool education.

The theoretical outline describes the obligatory curriculum of the preschool education, its relation to musical education and other musical activities in the kindergarten, highlighting those musical abilities that can be efficiently developed in the preschool age. The following part comments on a list of educational musical projects provided by significant orchestras of Prague and on online projects as well. A summary of special bibliographical sources concerning the musical instruments, published after the year 2000, is provided in the subsequent subchapter. A general overview of recent teaching aids focused on childhood education and the musical instruments is also provided in this work.

The practical part deals with the field testing of timbre hearing at preschool children in the University kindergarten. The test is a modification of a formerly verified test by Ms M. Kmentova. The presented test is based on a children's song, recorded by the State Opera artists using the musical instruments of the symphonic orchestra. The results of the field testing mentioned in the final part of this work have been meticulously evaluated and compared to the results of the timbre hearing tests realised after the year 2000. Structured interviews with the teachers of tested children regarding the musical activities in the University kindergarten constitute a relevant part of the research.

KEYWORDS

Musical instruments, educational musical projects, timbre hearing

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část	9
1.1 Teoretická východiska	9
1.1.1 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání	9
1.1.2 Hudební schopnosti	10
1.1.3 Typy hudebních činností	13
1.1.4 Typy hudebních nástrojů podle jejich akustických vlastností	17
1.2 Témbrový sluch	18
1.2.1 Definice témbrového sluchu	18
1.2.2 Jak lze témbrový sluch testovat	18
1.2.3 Test témbrového sluchu Mileny Kmentové	19
2 Hudební nástroje pro nejmenší	20
2.1 Publikace a pomůcky dostupné pro seznamování dětí předškolního věku s hudebními nástroji	20
2.2 Edukativní hudební programy	23
2.2.1 Národní divadlo – Hurá do opery (Státní opera dětem)	24
2.2.2 Česká filharmonie – Rudolfínek	25
2.2.3 Česká televize	27
2.2.4 Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK – Orchester bez pódia	28
2.2.5 PKF – Prague Philharmonia	30
3 Praktická část	31
3.1 Předmět a cíl výzkumu	31
3.1.1 Výzkumné otázky	31
3.2 Průběh výzkumu	31

3.2.1	Metody.....	31
3.2.2	Popis výzkumného vzorku	34
3.2.3	Vlastní test témbrového sluchu.....	34
3.3	Vyhodnocení výzkumu	36
3.3.1	Získaná data testu a jejich analýza	36
3.3.2	Rozhovor o hudebních činnostech v FMŠ.....	41
3.4	Výsledky výzkumu vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám.....	43
4	Diskuse.....	45
5	Závěr	47
	Seznam použitých informačních zdrojů:.....	49
	Seznam použitých elektronických informačních zdrojů:	51
	Seznam příloh	52

Úvod

„Nejdůležitější je poslouchat se navzájem. Mnoho lidí se naučí mluvit, ale nenaučí se poslouchat. Poslouchání druhých je nejdůležitější věcí v životě. A hudba nám říká, jak to dělat.“ — Claudio Abbado

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma **Nástroje symfonického orchestru v hudební výchově v mateřské škole**. Již od dětství hraji na lesní roh, který jsem zároveň vystudovala na Pražské konzervatoři. Od útlého věku jsem obklopena hudbou, zpočátku dechovou, v dechovém orchestru Základní umělecké školy Český Krumlov, který byl založen v roce 1966, později hudbou chrámovou, komorní i orchestrální symfonickou. Celý život mě provázejí hudební nástroje a hudba.

Hudební výchova otvírá prostor pro estetické cítění, vede k hudebně kulturním návykům, kultivuje a obohacuje. Dětskou osobnost v oblasti hudby podněcují zvukové podněty, hudební a hudebně pohybové činnosti a hry, které rozvíjejí hudební sluch, tříbí sluchovou pozornost, soustředěnost, pozorovací schopnosti, rozvíjejí fantazii a představivost. Do mateřských škol přicházejí děti s nesterjně rozvinutými hudebními schopnostmi.¹ Je tedy na učitelích, aby správně odhadli, kdy je potřeba více individuálních a individualizovaných činností a prostoru, s ohledem na vývojové možnosti a osobnost každého jedince.

Jak se mohou děti předškolního věku v dnešní době seznamovat s hudebními nástroji a hudbou samotnou, pokud jim to neumožňuje podnětné rodinné prostředí? Dílčím cílem mé práce je zmapování současných možností předškolních pedagogů v oblasti internetového prostředí (formátů textových, obrazových, zvukových nebo multimediálních),² ale i jaká je

¹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika): učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

² VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017

didaktická nabídka pro seznamování dětí předškolního věku s hudebními nástroji v mateřských školách.

V teoretické části práce (kapitola 1) se zabývám nejprve závazným kurikulem pro předškolní vzdělávání, tedy Rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání a jeho spojitostmi s hudební výchovou. Dále popisují hudební schopnosti, které je v tomto věku nejvhodnější a nejučinnější rozvíjet. Navazující kapitoly obsahují popis hudebních činností vhodných pro realizaci v mateřských školách se zaměřením na poslechové a instrumentální činnosti, a klasifikaci hudebních nástrojů z hlediska akustických vlastností a tvorby tónů. Rozpoznávání zvuků hudebních nástrojů vystihuje kapitola o témbrovém sluchu.

V první části druhé kapitoly (2.1) přináším přehled publikací a dostupných pomůcek, které mohou učitelé využít pro své přípravy na hudební činnosti a pro seznamování dětí předškolního věku s hudebními nástroji. V následující podkapitole 2.2 představuji současnou nabídku edukativních hudebních programů předních pražských orchestrů pro nejmenší. Pro mimopražské učitele reflektuji nabídku online materiálů zabývajících se touto tematikou. V době nouzového stavu České republiky během covidové pandemie, mohou být tyto programy a online přenosy mnohdy jedním z mála setkání dětí s klasickou hudbou.

V praktické části práce (kapitola 3) se zabývám výzkumem témbrového sluchu u dětí předškolního věku, tedy hudební schopností, která umožňuje rozlišovat barvu zvuku jednotlivých nástrojů a zareagovat na jejich změnu. Výzkumnou metodou praktické části bakalářské práce je strukturovaný rozhovor a test. Obsahovým hlediskem testu je zkoumání úrovně témbrového sluchu předškolních dětí pomocí vlastní verze testu témbrového sluchu, který je vyhodnocován, dle již existujících hodnotících škál ověřeného testu témbrového sluchu M. Kmentové. Formálním hlediskem testu je nová hudební náplň v podobě lidové písně *Huboval vrabčák na zimu*, jejíž melodie je natočena osmi nástroji symfonického orchestru, a to lesním rohem, tubou, hobojem, klarinetem, violoncellem, kontrabasem, celestou a harfou. Jednotlivé nástroje se střídají v různých částech dětské písně. Úkolem testovaného dítěte je zareagovat na změnu témbru slyšeného nástroje.

1 Teoretická část

1.1 Teoretická východiska

1.1.1 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, jakožto závazný kurikulární dokument České republiky, platný od 1.9.2007, realizuje výchovu a vzdělávání na základě pěti vymezených oblastí, a to oblasti **biologické** – Dítě a jeho tělo, oblasti **psychologické** – Dítě a jeho psychika, oblasti **interpersonální** – Dítě a ten druhý, oblasti **sociálně-kulturní** – Dítě a společnost a oblasti **environmentální** – Dítě a svět. Všechny tyto oblasti, mimo jiné, umožňují propojení hudebních činností s vytvářením základů klíčových kompetencí v průběhu předškolního vzdělávání.³

Dítě a jeho tělo: tato oblast se v rámci hudebních aktivit může zaměřovat na správný životní styl; na pohybové aktivity, které vedou ke kultivaci pohybu; na správné držení těla; na koordinaci pohybů; na rozvíjení hrubé i jemné motoriky, běhu, chůze. Do oblasti Dítě a jeho tělo spadají veškeré hudebně-pohybové aktivity, protože díky spojení hudby a pohybu si uvědomujeme vlastní tělo, rozvíjíme rytmické cítění a prostorovou orientaci. I zpěv je provázán s touto oblastí, neboť zpěvem u dětí posilujeme správné držení těla; učíme je správnému dýchání, které využíváme při každodenním rozezpívávání se před zpěvem samotným. Poslechem hudby jakéhokoliv žánru přispíváme k navozování pohodové atmosféry ve třídách nebo relaxaci při únavě dětí. Díky hudebním nástrojům, seznamováním se s nimi a hraním na ně rozvíjíme jemnou motoriku.

Dítě a jeho psychika – tato kategorie je dělená na tři podoblasti. V oblasti **jazyka a řeči** nám hudební aktivity mohou pomoci díky programní hudbě a pohybu rozvíjet verbální a neverbální komunikaci, např. hrou na tělo, pantomimickou hrou ztvárňované písni.

Také artikulaci rozvíjíme zpěvem nebo zmelodizovanými říkadly, rozpočítadly či hrou na ozvěnu. Poslech hudebních děl a skladeb můžeme nenásilně promítat do dalších činností

³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

estetickovýchovných disciplín. Instrumentálními činnostmi rozvíjíme rytmické cítění, slovní zásobu díky vazbě hudby a slov.

Podoblast **poznávacích funkcí, myšlenkových operací, představivosti a fantazie** procvičujeme pohybem, tancem. Zpěvem a písněmi, resp. díky textům písní, dotváříme úryvky melodií, zhudebňujeme texty, rozvíjíme dětskou paměť, představivost, fantazii a tvořivost. Poslechy hudebních děl a různými sluchovými hrami zkvalitňujeme vnímání, sluchové vnímání a pozornost, rozvíjíme sluchovou paměť, představivost a fantazii, stejně jako seznamováním se s hudebními nástroji a hrou na ně.

Podoblast **sebepojetí, city a vůle** prohlubujeme postupným progresem tanečního, vokálního a instrumentálního projevu, čímž děti získávají sebevědomí, učí se empatii a překonávají obtíže.

Dítě a ten druhý: díky kooperaci dvojic nebo kolektivu tvoříme hudebně pohybové činnosti. Zpěvem sólovým nebo skupinovým či dramatizacemi písní pěstujeme v dětech toleranci, dobré vzájemné vztahy, úctu a sebeúctu. Poslechy skladeb a situační učení v této oblasti budují v dětech vhodné společenské chování.

Dítě a společnost: povědomí o hudebních regionálních i světových zvyklostech zvyšujeme hrou na nástroje, ukázkami folklórních nástrojů i hudebních seskupení, zpíváme písně k různým příležitostem a svátkům.

Dítě a svět: pohybem, tanci, zpěvem, poslechem a hrou na nástroje se přibližujeme k okolnímu světu, jiným kulturám, jazykům v jiných zemích, ale i k přírodě a péči o ni.⁴

1.1.2 Hudební schopnosti

„Prostřednictvím hudby vytváříme kladný vztah dětí nejen k tomuto druhu umění, ale obohacujeme jejich citový život, zprostředkováváme jim poznání světa, učíme je vážit si

⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova a vzdělávací obsah RVP PV* [online]. 18.11.2005 [cit. 2020-11-11]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/394/hudebni-vychova-a-vzdelavaci-obsah-rvp-pv.html/>

*lidské práce a vytvořených hodnot. Poslech hudby ovlivňuje současně i vývoj lidské psychiky“.*⁵

Při kategorizaci základních hudebních schopností čerpám z členění, které vytvořil František Sedlák, který detailně popisuje veškeré hudební schopnosti. Hudebním schopnostem dětí předškolního věku a jejich testování se obsáhle věnoval Miloš Kodejška, který právě ze Sedláka vychází a pro předškolní věk vyčleňuje hudební schopnosti, na které jsou děti tohoto věku nejvíce senzitivní; tedy takové, které jsou v tomto období možné nejefektivněji rozvíjet a jsou součástí hudebních činností vhodných pro tento věk.

Schopnosti auditivně motorické jsou nejvíce rozvíjeny právě v období docházky dětí do mateřských škol, a právě tyto schopnosti jsou důležité pro vývoj hlasivek potřebných pro pěvecké činnosti. Pohyby rukou a paží jsou důležité pro instrumentální činnosti, pohyby celého těla jsou zásadní pro hudebně pohybové činnosti. Schopnosti auditivně motorické mají souvislost s hudební představivostí, pamětí a analyticko-syntetickým myšlením.⁶

Rytmické cítění: Sedlák vymezuje rytmus jako „*základní výrazový prostředek, organizující hudbu v čase*“,⁷ který obsahuje metrickou pulzaci, tedy pravidelné a nepravidelné střídání přízvukných a nepřízvukných dob. Tuto schopnost lze zjišťovat a zároveň nejlépe rozvíjet ve spojitosti s pohybem a pohybovými představami, které jsou spojené s vlastními nebo získávanými zážitky a zkušenostmi. Stejně tak citlivost pro tempo je spojena s pohybem: během, pochodem, poskoky, skoky, tancem. Jejich společnými rysy jsou kontrastní změny tempa, čímž se rytmičké cítění fixuje a působí velký prožitek.

Tonální cítění neboli tonalita je schopnost vnímat a chápat závislosti a vztahy v melodii, schopnost vnímání výšky tónů a citlivost na ukončení nebo pokračování melodie. Ve věku předškolním není tato schopnost zcela upevněna.

Hudební paměť se utváří a rozvíjí spolu s hudební fantazií, představivostí a hudebně analytickými schopnostmi, rozvíjí se pospolu se schopnostmi intelektovými. Díky hudebním prožitkům, zážitkům, zkušenostem a hudebně podnětným činnostem se hudební paměť

⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. s. 137

⁶ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.

⁷ Tamtéž s. 137

zkvalitňuje. Hudební paměť v předškolním věku ovlivňují situace úmyslné a neúmyslné, tedy zvukové kulisy, které se vyskytují všude kolem nás nebo jsou úmyslně vytvářeny hudebně výchovným a vzdělávacím úsilím pedagogů. Celkově pak působí charakter hudebního díla, konkrétně tedy, jak je dílo časově náročné, jak je kvalitně provedeno, jak na dítě dílo emociálně působí a jaké v něm dílo vzbuzuje reakce.

Hudební představivost je propojovacím prvkem mezi vnímáním a myšlenkovými operacemi. K zásadnímu rozvoji dochází při hudebních činnostech, při kterých je zapojeno více smyslů, hlavně sluch, zrak a motorické činnosti. Hudební představy umožňují předvídat následné tonální a melodické postupy, dynamiku, skrze fantazii lze zapojit i motorický pohyb.

Hudebně tvořivé schopnosti závisejí na vnitřních předpokladech, vývojovém stadiu jedince a vnějším prostředí daným jak rodinou, tak výchovně vzdělávací hudební nabídkou mateřských škol a pedagogů. Právě tyto faktory jsou nesmírně důležité pro hudebně tvořivé schopnosti dítěte a zásadně je ovlivňují.⁸

Hudebně sluchové schopnosti, jako je citlivost pro hlasitost, se vyvíjejí již v prenatálním období; na hlasité zvuky dítě reaguje hned po narození, v pozdějším věku je dítě schopno rozlišovat hlas matky a otce. Pokud dítě vyrůstá v dostatečně podnětném prostředí, dokáže rozpoznávat zvuky ozvučných hraček atd. S dozráváním mozkové kůry a vývojem řečových funkcí se vyvíjí citlivost pro hlasitost. V mateřských školách se citlivost pro hlasitost rozvíjí díky sluchovým hrám, které diferencují např. zvuky silné – slabé nebo hudební – nehudební (hlasy zvířat, hluky).⁹

Citlivost pro rozlišování výšky tónů: Schopnost rozlišovat výšku tónu je základem jakéhokoliv hudebního projevu. Děti v mateřské škole jsou schopny označit tón, který je vyšší a nižší, až ve stadiu, kdy je dítě schopno zvládat analytické myšlenkové operace, tedy pokud je ve vývojovém stadiu, kdy je schopno připustit rozdělení celku na části.⁵ Citlivost

⁸ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* / Miloš Kodejška. 2002.

⁹ tamtéž

pro rozlišování výšky tónů je možné rozvíjet a kontrolovat v činnostech, kdy jedna osoba předzpívává nebo hraje melodii a druhá osoba melodii reprodukuje.¹⁰

Citlivost pro barvu tónu neboli témbrový sluch byl dříve ztotožňován se sluchem pro řeč, tedy se sluchem fonematickým. Díky výzkumu a testům témbrového sluchu Mileny Kmentové je prokázáno, že témbrový sluch je od sluchu fonematického oddělen. Rozpoznávání témburu nebo změna témburu tedy nesouvisí s úrovní řečových a komunikačních schopností: „... *témbrový sluch jako hudebně sluchová schopnost, která na základě porovnávání spektra alikvótních tónů umožňuje posluchači rozlišovat zvuk hudebních nástrojů a jeho kvalitu... Pro plné rozvinutí a uplatnění témbrového sluchu v hudebních činnostech je nutná sluchová pozornost a specificky selektivní sluchová pozornost...*“ Oba druhy sluchových pozorností lze trénovat právě vhodnými hudebními činnostmi.¹¹

1.1.3 Typy hudebních činností

„Muzika nejpřirozenější nám jest; jak se na svět dostáváme, hned písničku, pád rajský připomínající zpíváme...; v druhém roce muzika zevnitřní již také dětem libá býti začíná, zpívání, hudební, helekání, bříkání, zvonění, hodin bití, hraní na nástroje muzické. Protož jim toho mírně dodávati, aby melodii a harmonii uši i mysl jejich zvykaly... V čtvrtém roku některým již nebývá nemožné... a přidati se v tomto roku můž písťala, buben, housličky dětinské etc., aby sobě pískati, bříkati, drnkati a tím i sluch k rozličným hlaholům oblomovati i v něčem následovati zvykaly...“¹²

V této kapitole se zabývám hudebními činnostmi, které se nejčastěji realizují v předškolních zařízeních. Hluběji se zaměřuji na činnosti poslechové a instrumentální, které úzce souvisejí s cílem mé práce, tedy s hudebními nástroji a témbrovým sluchem dětí.

¹⁰ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* / Miloš Kodejška. 2002

¹¹ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. s. 77

¹² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. V Praze: Topič, 1947. s. 50. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:bb32e8c0-c77e-11e4-af6e-005056827e51>

Hudební činnosti, v jakémkoliv stupni školství, dělíme na **vnější**, tedy na ty, které ve spojitosti s hudbou slyšíme, vidíme nebo aktivně hudebně vykonáváme, a na **vnitřní**, tedy psychické, které se odehrávají v mysli každého z nás na základě kognitivních a percepčních procesů. V hudební výchově v mateřských školách jsou to převážně hudební činnosti poslechové, pěvecké, nástrojové a hudebně pohybové. Všechny tyto činnosti může dítě percipovat, tedy vnímat, může je reprodukovat na základě již naučeného (do této kategorie patří zpěv písní, hra na nástroje), ale dítě je také může tvořit – jakýmkoliv hudebním nebo hudebně pohybovým spontánním projevem.¹³

Záměrně jsem se rozhodla začít popisování hudebních činností poslechem, protože se domnívám, že v dnešní uspěchané, technické a online době je zvukových a hudebních kulis kolem nás a dětí příliš. Malými, promyšlenými poslechovými „krůčky“ můžeme dětem oddělit „akustický smog“ od kvalitní hudby a navazující činnosti mohou pak dětskou osobnost podnětně rozvíjet a připravovat na další zkušenosti s hudbou.

U nejmladších dětí by poslechové činnosti měly vycházet z vnímání a rozlišování přírodních a zvířecích zvuků. Témbrů nejrůznějších hudebních nástrojů představujeme nejmladším dětem pouze v rámci Orffova instrumentáře. Starší děti by měly zvládat vnímání hudebních a nehupebních tónů, měly by se věnovat poslechu drobných programových skladbiček, dětských písní i s instrumentálním doprovodem, ze kterých můžeme vyhledávat a vytvářet rytmy a melodie. Děti předškolní už by měly poslouchat díla různého charakteru, na ty by pak měly navazovat rozhovory a rozборы děl, které vedou k rozvoji sluchových schopností, hudební představivosti a paměti. Následně je pak vhodné je promítat do hudebně pohybových aktivit, zpěvu či hry na nástroje. U všech těchto činností je potřeba zvolit vhodnou motivaci, dbát na soustředění dětí a také správně zvolit vhodný materiál k poslechu, odpovídající věku dětí. Poslouchané skladbičky je vhodné opakovat i při jiných činnostech, byť by měly být jen zvukovou kulisou.¹⁴

Pokud dítě nevyrostá v podnětném prostředí rodiny a není již z rodiny zvyklé na poslech hudby, je mateřská škola vhodným místem, jak poslech hudby dítěti zprostředkovat. Poslech

¹³ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.

¹⁴ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* / Miloš Kodejška. 2002.

hudby vede ke kladnému vztahu k hudbě, rozvíjí aktivní vnímání a prožívání hudby. Nejčastěji se děti seznamují s poslechem hudby prováděné živě pedagogy. Díky těmto zážitkům děti nejen slyší, ale i vidí prožitky interpreta, a i nástroj samotný. Pro prohloubení poslechových činností je přínosné navázat kontakty například s umělci, kteří dojíždějí do škol, ale je také vhodná návštěva koncertů a hudebních programů nebo navázání spolupráce s blízkou základní uměleckou školou. Vždy je potřeba při takovýchto aktivitách dbát na délku programů, děti na programy vhodně motivovat a připravovat. Pokud takové příležitosti nejsou možné, je vhodné využívat reprodukovanou hudbu, která může poskytnout seznámení s různými žánry, hudebními seskupeními i různorodými hudebními nástroji, je však vždy žádoucí využívat kvalitních a recenzovaných nahrávek. Při plánování poslechových činností vždy dbejme na posloupnost jak v délce trvání ukázek, tak i ve složitosti. Poslechovým činnostem je potřeba děti učit od nejjednodušších hudebních ukázek s jasnou melodií, nejlépe jednohlasou. Se zvyšující se zkušeností můžeme přikročit k hudebním pohádkám, k poslechu větších hudebních seskupení, hudby k různým příležitostem, hudby různých nálad a programů. Vhodnými otázkami a motivací vedeme děti k soustředěnému poslechu, díky němuž děti poznávají hudebně výrazové prostředky, jako je rytmus, melodie, tempo. Vhodná motivace může být navozena a provázána i s ostatními výchovně estetickými disciplínami dramatickými, výtvarnými (např. Trojanův Žabák jde vyjádřit kresbou, pohybem i dramaturgií).¹⁵ Pomůckou pedagogům pro poslechové činnosti by mohla být podkapitola edukativních hudebních programů.

Pěvecké činnosti je žádoucí začít správným hlasovým cvičením, které by nemělo být dlouhotrvající, ale pro rozvoj dýchání je tato činnost důležitá. Stejně tak je důležitý i přiměřený výběr nacvičované písně, který odpovídá dané vyspělosti hlasu a mentální úrovni dětí. U nejmladších dětí se jedná nejdříve o rytmizace slov, drobná melodizovaná říkadla doprovázená hudebními rytmickými nástroji, starší děti je vhodné zapojovat už i k sólovému zpěvu. V písních střídáme takty dvoudobé a třídobé, to vše v hlasovém rozsahu kvinty až sexty. U předškolních dětí lze již i různými grafickými zápisy naznačovat melodii. Veškeré

¹⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006.

výše zmíněné činnosti je vhodné postupně realizovat do větší obtížnosti, např. zvyšováním pěveckého rozsahu či volbou repertoáru.

V instrumentálních činnostech nejmladší děti seznamujeme se zvuky hudebních nástrojů rytmických, doprovázíme jimi sousloví či říkadla. Nejprve pracujeme s rytmem dvoudobým, třídobým, postupem času zařazujeme rytmus čtyřdobý, také se již pozvolna zaměřujeme na rytmus hudební (oproti dřívějšímu slovnímu). Až starší předškolní děti seznamujeme s nástroji melodickými, kterými můžeme vytvářet společně s dětmi jednoduchý doprovod. Prezentujeme dětem přede hry, mezihry a dohry.¹⁶

S dětmi v mateřských školách se nejčastěji využívají lehké ovladatelné nástroje rytmické, později melodické, nejčastěji Orffův nástrojový instrumentář, kterým lze propojovat veškeré činnosti – mluvený projev, zpěv, poslech, pohybové a instrumentální hry. Vhodně připravenými činnostmi lze v předškolním věku děti seznamovat s klasickými hudebními nástroji. Hudební nástroje symfonických orchestrů mohou rozvíjet u dětí povědomí o materiálech, ze kterých jsou vyrobeny. Poslech různých hudebních nástrojů podporuje vnímání, sluchové vnímání a koncentraci. Díky různorodým zvukům (témbrům) si lze například uvědomit, jaký nástroj hraje ukolébavku a jaký nástroj je právě k takovému druhu hudby vhodný, jaký nástroj hraje veselou píseň, zda hraje silně nebo slabě, vysoko či nízko.¹⁷ Z jakých materiálů, publikací a zdrojů lze čerpat inspiraci pro takové činnosti, popisují v kapitole 2 Hudební nástroje pro nejmenší.

Hudebně pohybové činnosti – dětské hry jsou v předškolním věku nejčastěji spojovány právě s pohybem. Tělesná výchova je úzce spjata s hudebně pohybovými činnostmi a ty přispívají k rozvoji pohybové kultury: koordinují pohyby; zrychlují estetický a hudební vývoj; umožňují fyzickou uvolněnost; zlepšují dechové a posléze pěvecké dovednosti; vedou k uvědomění si správného držení těla; zdokonalují smysl pro rytmus a umožňují jednoduché pohybové a taneční improvizace.¹⁸

¹⁶ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* / Miloš Kodejška. 2002.

¹⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006.

¹⁸ tamtéž

1.1.4 Typy hudebních nástrojů podle jejich akustických vlastností

Hudebním zvukem, jeho fyzikálními vlastnostmi působícími na naši psychiku a teorií slyšení se zabývá obor zvaný hudební akustika. Na ideální vyznění tónů dbají výrobci hudebních nástrojů, hudební skladatelé i interpreti, konečným příjemcem je publikum, posluchač. Jak dělíme hudební nástroje z pohledu tvorby tónů shrnuje např. Stěnička – Kittnarová. „*Při hledání akustických vlastností nástrojů nacházíme instrumentální části se shodným posláním: vibrátor, který je schopen na základě kmitání vytvářet tón, generátor, který určitým typem impulsu dodává energii nutnou k tomuto kmitání, a amplifikátor, zesilující vzniklý tón dle potřeby.*“¹⁹

U chordofonů (nástrojů strunných) zvuk vzniká kmitáním struny. Struna je tedy vibrátor, smyčce, prsty či kladívka jsou generátory a rezonanční skříň je amplifikátorem. Mezi početnou skupinu chordofonů patří housle, violy, violoncella, kontrabasy, harfy, klavíry a kytary. Aerofony (nástroje dechové) jsou hudební nástroje, u kterých zvuk (tón) vzniká kmitáním vzdušného sloupce. Mezi aerofony patří flétny, pikoly, klarinety, fagoty, hoboje, trubky, lesní rohy, trombony, tuby, varhany, harmonia. Generátory těchto nástrojů jsou rozličné nátrubky, strojky a jazýčky. Amplifikátorem jsou korpusy nebo ozvučné skříně nástrojů. Membranofony (nástroje bicí) jsou hudební nástroje, u nichž zvuk vzniká kmitáním blány nebo membrány (vibrátory), ke kterým patří tympány, bubny, bonga a mnoho dalších bicích nástrojů, pro něž je generátorem ruka nebo palička. Idiofony, další bicí nástroje, se rozlišují na základě materiálu nástrojů – dřevo či kovy ve visící nebo deskové poloze.

Akustické předpoklady nástrojů se vyvíjely spolu s hudebními obdobími. V určitých hudebních etapách s různými programovými cíli vznikaly příbuzné či nové nástroje, např. Wagnerovy tuby či trumpety „Aidovky“, které se dodnes používají v symfonických a divadelních orchestrech.²⁰

¹⁹ STĚNIČKA, Jan a Olga KITTNAROVÁ. *Základy akustiky pro učitele hudební výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. s. 41

²⁰ STĚNIČKA, Jan a Olga KITTNAROVÁ. *Základy akustiky pro učitele hudební výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013.

1.2 Témbrový sluch

1.2.1 Definice témbrového sluchu

Publikace Mileny Kmentové *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*, zabývající se nejen témbrovým sluchem, „vyvádí témbrový sluch z područí sluchu pro řeč a zasazuje jej do komplexu hudebně sluchových schopností.“²¹

Témbrový sluch je tedy hudebně sluchová schopnost, která umožňuje rozpoznávat zvuky jednotlivých hudebních nástrojů. Dítě předškolního věku je již schopno rozpoznat, zda je poslouchaná píseň zpívaná lidským hlasem, nebo zda poslouchá píseň zinstrumentovanou. Rozvinutý témbrový sluch dokáže rozpoznat, zda je píseň zahrána na housle, nebo violoncello. Témbrový sluch se vyvíjí s lidskou osobností a je možné jej rozvíjet hudebními činnostmi.

1.2.2 Jak lze témbrový sluch testovat

S různými názvy a s různými postupy testování témbrového sluchu se setkáváme u odborníků jako je František Lýsek, Miloš Kodejška, Milan Holas, Eva Vachudová, Lenka Kaščáková, Milena Kmentová. Tyto testy jsou určeny různým věkovým skupinám, převážně věku školnímu a srovnává je ve své publikaci právě Kmentová.²²

Testováním témbrového sluchu dítěte předškolního věku (1991) se zabýval Kodejška, který ve svém testu vycházel z dětské písně *Myšičko myš*. Test obsahoval osm obrázků osob nebo hudebních nástrojů (mužský hlas, ženský hlas, dětský hlas, flétna, klavír, xylofon, metalofon a kytara). Kodejška ukázal testovanému dítěti jeden obrázek a pustil 4 takty nahrávky písně s variantami všech témbřů. Posléze pustil celou píseň v podání jednotlivých témbřů a dítě mělo za úkol po vyslechnutí ukázky ukázat na obrázek slyšeného hlasu nebo nástroje.²³ Kaščáková testovala (mimo jiné) témbrový sluch v roce 2016 v rámci své disertační práce,

²¹ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. s. 5

²² KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019.

²³ KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku. 2, Hudební prostředí v rodině a mateřské škole* / Miloš Kodejška. 1991.

pro kterou vytvořila autorský nestandardizovaný test hudebnosti předškolních dětí. Hudební ukázkou je píseň *Veselá písťalka*, natočená v osmi variantách – s houslemi, zvonkohrou, akordeonem, flétnou, dětským mužským ženským zpěvem a klavírem. Principem testu je vyposlechnutí si hudebních ukázek s příslušným vyobrazením nástrojů a hlasů, jednotlivé ukázky následně jsou znovu reprodukovány, dítě pak přiřazuje příslušný nástroj.²⁴

1.2.3 Test témbrového sluchu Mileny Kmentové

V rámci projektu *Hudba jako významný prostředek kultivace předškolních dětí*, který proběhl v letech 2013–2015, Kmentová realizovala výzkum témbrového sluchu a vytvořila vlastní inovativní testový materiál s použitím lidové písně *Vyletěla holubička*. Princip testu spočívá ve vystřídání dvou témbřů (hlasů nebo nástrojů) v různých částech lidové písně. Testované dítě má před sebou dva obrázky nástrojů či zpěváků, které uslyší. Dítě od průvodce testu ví, který nástroj začne v ukázce hrát, a ještě před poslechem ukázky položí na jeho obrázek prst, který přeloží na obrázek dalšího nástroje v momentě, když slyší změnu témbřů. „*Citlivost témbrového sluchu se tedy testuje prostřednictvím dovednosti zareagovat na změnu témbřů*.“²⁵ Tento test není časově náročný a hodnotící škála nabízí dostatečně velký rozsah pro reakce dětí.²⁶

²⁴ KAŠČÁKOVÁ, Lenka. *Výskum rozvoja hudobnosti detí predškolského veku v podmienkach školskej a rodinnej výchovy*. Prešov, 2016. Disertační práce. Prešovská univerzita. Vedoucí práce Miloš Kodejška.

²⁵ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. s. 41

²⁶ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019.

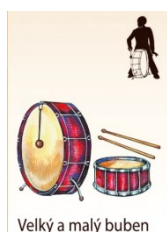
2 Hudební nástroje pro nejmenší

V této kapitole se zabývám průzkumem didaktických pomůcek a speciální bibliografie (tedy literatury, která se zaměřuje na užší tematiku)²⁷ vydané po roce 2000, orientovanou na hudební nástroje pro děti. Uváděná a studovaná literatura vychází z bibliografického katalogu Národní knihovny ČR. Pokračuji zpracováním informačních elektronických pramenů a edukativních hudebních projektů. Některá produkční oddělení orchestrů, které hudební projekty realizují, jsem osobně navštívila. Informace jsem získávala formou rozhovorů.

2.1 Publikace a pomůcky dostupné pro seznamování dětí předškolního věku s hudebními nástroji

Tato kapitola shrnuje současné možnosti, nabídku materiálů a pomůcky pro přípravy hudebních instrumentálních činností pedagogů mateřských škol, pokud se chtějí zabývat hudebními nástroji (mimo Orffův instrumentář).

- Vydavatelství **NovaDida**²⁸ vydalo didaktickou pomůcku pro seznamování dětí předškolního věku s hudebními nástroji. Jedná se o soubor 40 ilustrovaných karet hudebních nástrojů a hudebníků s příručkou pro učitele. Karty jsou vyrobeny z tvrdé lepenky, kresby jsou dílem akademické malířky Zdeňky Krejčové. Karty s vyobrazeními jsou k dispozici jak ve velkém formátu k zavěšení, tak i ve velikosti kartiček pro přímou interakci.

²⁷ VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017.

²⁸ https://www.novadida.cz/eshop/produkt/8-hudebni-nastroje/?fbclid=IwAR0TfWJgTBBdtG4r11q4kVzeeOYBmm9hfBZfZZB_K3ivzQcKrJcTj0Hxx5I

- Klasická nebo elektronická verze her Bingo, Dobble, Kvarteto²⁹ – to vše s náplní hudebních nástrojů symfonického orchestru.

- **Já jsem muzikant**³⁰ E-book autorky Lenky Rybáčkové určený pro předškolní pedagogy s aktivitami zaměřenými na hudební nástroje. E-book obsahuje hudební pexeso, hudební karty, puzzle a pracovní listy, dále pak náměty na hudební činnosti v konkrétní ukázce písničky *Já jsem muzikant*.

- Naučné kartičky 54 hudebních nástrojů pro tisk a laminaci vytvořila v roce 2021 Alena Gondeková.³¹ Karty jsou 5x5cm velké a autorka zpracovala několik variant využití. Jedna z možností využití karet je vyobrazení hudebního nástroje spolu s QR kódem, který přes mobilní telefon přehraje 30sekundovou hudební ukázkou zvoleného nástroje. Karty je možné využít jako pexeso nebo zvolit jinou variantu hry s kartami dle návodu.

²⁹ http://zodpovednavyuka.cz/produkt/pary-hudebni-nastroje/?fbclid=IwAR2zt_9eHI0UGC9m6pRjNhelB9p7J7yr7kkCGocqn_-4gNeibH_e5Q90fZQ

³⁰ Já jsem muzikant - e-predskolaci.cz (e-predskolaci.cz)

³¹ [Společenská hra vícebarevná Hudební nástroje - 4 v 1, zvukové karty, 54 druhů / od AG - DĚTEM | Fler.cz](#)

- **O hudebních nástrojích**³² – sbírka krátkých básniček M. Demela o hudbě, hudebních skladatelích, a hlavně o hudebních nástrojích. Jednotlivé básně jsou řazeny podle nástrojů hudební partitury. Každá nástrojová část je uvedena charakteristikou a portrétem hudebních skladatelů, kteří pro danou skupinu „*rádi a dobře psali*“. Kniha je překrásně ilustrována P. A. Tatounem.
(*Tuba – Tuba je ten hromotluk, který hudbu tvrdí, a tubista prima kluk – buďme na něj hrdí!*)
- **Příhody z notového sešitu**³³ – kniha moderních pohádek o hudebnících a hudebních nástrojích, které mohou přinášet pedagogům inspiraci i poučení a dětem zábavu. (Pohádka o příliš hlučném lesním rohu; O violoncellu, co neznalo noty; O potulném flétnistovi). Kniha je černobíle ilustrována autorem.
- **Příběhy hudebních nástrojů**³⁴ – bohatě ilustrovaná kniha, ve které provádí čtenáře celou publikací cvrček Dalibor a slavík Karel. Opravdu existuje skleněný klavír, jaký hudební nástroj je nebeský a dá se hrát na zvony? Tyto a mnoho dalších otázek je zodpovídáno v knize, která by neměla chybět v žádné mateřské škole.
- **Hudební nástroje pro malé muzikanty**³⁵ – velmi bohatě ilustrovaná zvuková publikace bez výrazného děje, která seznamuje nejmenší děti s violoncellem, trubkou, klavírem, tympány, hobojem, klarinetem, kytarou, houslemi a harfou na základě ilustrací a hudebních nahrávek jednotlivých nástrojů a orchestru. Nahrávky jsou bohužel velmi krátké a mnohdy je zvuk nástrojů zkreslen.
- Publikace polské autorky Zuzany Kisielewské z roku 2019 s názvem **12 půltónů: Kniha o hudbě**³⁶ je sice určena spíše pro děti školního věku, při citlivém výběru je však i z této publikace možné čerpat náměty pro děti předškolního věku. Ač se kniha prvoplánově

³² DEMEL, Miroslav. *O hudebnících a nástrojích*. Ilustroval Pavel Alexander TAŤOUN. Brno: Meteorpress, 2017.

³³ HUŠTAN, Radek. *Příhody z notového sešitu*. Praha: Albatros, 2017.

³⁴ SEKANINOVÁ, Štěpánka. *Příběhy hudebních nástrojů*. Ilustroval Jakub CENKL. Praha: Albatros, 2020.

³⁵ GARCÍA, Eliseo. *Hudební nástroje pro malé muzikanty*. Ilustroval KASANDRA, přeložil Hana JOVANOVIČOVÁ. Říčany: Sun, 2019. Zvuková knížka (Sun).

³⁶ KISIELEWSKA, Zuzanna. *12 půltónů: kniha o hudbě*. Praha: Portál, 2019.

nezabývá hudebními nástroji, publikace vtipně a s názornými příklady pojednává například o rytmu, co rytmus je, kde všude se s rytmem i v každodenních činnostech setkáváme. Klade i nečekané otázky, například „*jak hudba voní?*“.

- Pracovní sešit **Hudební nástroje pro malé muzikanty**³⁷ autorky Evy Šašinkové z edice *Nová hudební škola*, vyšla v nové podobě v roce 2020. Malý chlapec Klíček interaktivně provádí děti světem hudebních nástrojů i pomocí obrázků, úkolů a písniček.
- **Od housliček po buben**³⁸ publikace z roku 1987 přímo nezapadá do mnou vymezené kategorie bibliografie vydané po roce 2000, ale nemohu se zbavit dojmu, že tato kniha v mnohých ohledech není překonána. Kniha s popisy hudebních nástrojů hudebního skladatele I. Hurníka, básníka V. Fischera, který ke každému nástroji připojil krátkou báseň, s ilustracemi výtvarníka K. Franty je pohlazením. Děti se díky této publikaci mohou mimo jiné dozvědět o již téměř zaniklých a málo užívaných nástrojích, kupříkladu co je vozembouch nebo kolovrátek. (*Kolovrátku, kolovrátku, co zahraješ dětem k svátku? Nic, Pepíku, jen pár vzlyků, někdo z vás mi sebral kliku.*)

2.2 Edukativní hudební programy

V této kapitole se zabývám detailním popisem edukativních hudebních programů pro předškolní věk, které jsou realizovány předními pražskými orchestry. Většinu produkčních oddělení jsem osobně navštívila a vedla individuální volné výzkumné rozhovory. Otázky se týkaly počtu předškolních dětí, které projekty ročně navštíví, jaký je koncept daného projektu, jak často se obměňuje obsah, kdo je autorem a jaký je formát projektů. Dále se pak zabývám hudebními programy, které nabízí online prostředí. Takové programy mohou využít i pedagogové z oblastí, ve kterých se edukativní hudební programy nerealizují. Pořady uvedených institucí a jejich online programy lze účelně využít jako oporu, doplnění či inspiraci pro hudební činnosti v předškolním vzdělávání. Veškeré informace o pražských edukativních hudebních programech byly zpracovávány během září roku 2020, tedy v době, kdy byly veškeré hrací plány níže zmiňovaných orchestrů naplánovány v plném rozsahu.

³⁷ ŠAŠINKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje pro malé muzikanty*: hudební základy – pracovní sešit 2. Ilustrovala Kateřina KOVÁŘOVÁ. Praha: Czech Music Edition, 2020.

³⁸ FISCHER, Václav a Ilja HURNÍK. *Od housliček po buben*. Ilustroval Karel FRANTA. Praha: Albatros, 1987. s. 68

Pozdější opětovný nouzový stav v České republice, způsobený epidemií covid-19, mnohé plány a projekty pozastavil. Některé z níže uvedených projektů, nebo alespoň jejich část, bylo možné sledovat v online prostředí. Konkrétně se jedná o projekty orchestru PKF – Prague Philharmonia.

2.2.1 Národní divadlo – Hurá do opery (Státní opera dětem)

Projekt *Hurá do opery* vznikl v roce 2007 zpočátku jako dobrovolná aktivita členů divadla, kteří „mají rádi děti a operu“. Vedení tehdy samostatné Státní opery s tehdejším ředitelem J. Vocelkou umožnilo projekt spustit na základě vypracovaných scénářů autorky projektu Martiny Podešťové. Vybírané vstupné se vracelo Státní opeře, proto měl projekt nejen velkou podporu vedení (např. v podobě volných vstupenek do soutěží dětských návštěvníků jako dárek na zakončení navštívených cyklů), ale i prostory pro účinkování zdarma.

Projekt Hurá do opery je rozpracován do tří volně na sebe navazujících cyklů – P, 1 a, 1 b. Cykly jsou vhodné pro děti od 3 do 15 let. Jednotlivé části cyklů mají mírně vzrůstající náročnost. Děti se seznamují se základní operní literaturou a poznávají řadu hudebních pojmů, navštíví hlediště i zákulisí divadla, získají přehled o uměleckých profesích i hudebních nástrojích. Projekt je realizován zábavnou, odlehčenou formou s přihlédnutím k věku i specifice každého dítěte. V současné době Státní opera, již jako součást Národního divadla, má za sebou několikaletou rekonstrukci. Stále probíhající práce a neochota současného vedení souboru neumožňují navrátit se s projektem zpět na svou „domovskou scénu“. Prozatímně tedy soubor realizuje svá představení v Domě dětí a mládeže Prahy 2 ve Slezské ulici. Budovu Státní opery děti navštěvují jen v rámci jedné části jednotlivých cyklů. Součástí návštěvy divadla je prohlídka zákulisí, orchestřiště – s popisem hudebních nástrojů, které bývají fyzicky k dispozici. V jednom z konkrétních cyklů se děti zabývají hudebními nástroji se sbormistrem, panem Adolfem Melicharem, který na základě vyrobených dřevěných destiček, kde jsou hudební nástroje vyobrazeny, staví s dětmi orchestr. Dle dělení, které odpovídá skutečnému symfonickému orchestru, se přítomné děti s dřevěnými tabulkami rozdělí na první housle, druhé housle, violy, violoncella, kontrabasy, pikoly, flétny, hoboje, klarinety, fagoty, lesní rohy, trumpety, trombony a tubu. Díky této interaktivní zkušenosti odcházejí děti se znalostí smyčcových, dřevěných i žesťových nástrojů.

Roční návštěvnost projektu Hurá do opery je okolo 2000 dětí. Zpětné vazby pedagogů jsou velmi pozitivní. Děti své hudební a divadelní zážitky přenášejí do výtvarných aktivit, jejich výtvořy jsou každoročně vystavovány ve Škodově paláci v Praze. Všichni umělci, kteří se na tomto projektu dlouhé roky podílejí, doufají v brzký návrat projektu do prostor krásné Státní opery.³⁹

2.2.2 Česká filharmonie – Rudolfínek

Rudolfínek je edukativní hudební program určený primárně pro mateřské školy, který vznikl v České filharmonii v hudební v sezoně 2012/2013. Autorkou projektu je Veronika Lucassen, jejíž námětů a programů se ujímají jednotlivé soubory či samostatní členové orchestru České filharmonie. O celém projektu Rudolfínek jsem hovořila s produkční edukativních programů ČF Leonou Hornovou.

Cyklus Rudolfínek je rozdělen do několika programů, které mateřské školy navštěvují podle vlastní volby buď v celém rozsahu, nebo si volí jen jeho jednotlivé části. Programy jsou určeny pro 25–50 dětí a trvají okolo 45 min. Formát projektu je stejný, každoročně se však různě obměňují jednotlivé části projektu. Mateřské školy tak pro různorodost programu mohou navštěvovat cykly dlouhodobě a z praxe vyplývá, že tomu tak skutečně je.

V letošní 125. sezoně měl Rudolfínek naplánovaných pět setkání: **Malé hudební řádění, Hravá harfa, Bystrý Lišák Leoš, Ouška (h)oboje, Smyčcové mlsání**. Konkrétně s hudebními nástroji se děti předškolního věku interaktivně setkávají v programu **Smyčcové mlsání**, které nahradilo program z loňské sezóny **Zvířátka a loupežníci v plechu**, kde se představovaly nástroje žesťové. V letošním **Smyčcovém mlsání** se dětem v Sukově síni představují housle, violy, violoncella a kontrabasy. V loňském **Hou, hou, housle jdou** se děti blíže seznamovaly s houslemi fyzicky, ale i na základě vytvořeného pracovního listu, který si děti po skončení pořadu odnášely do svých škol a mohly se mu následně s p. učitelkami detailněji věnovat.

³⁹ (osobní sdělení) [Martina Poděšťová, Adolf Melichar] [Státní opera, Legerova 75, Praha 1] [28.8.2020] Národní divadlo: HURÁ do opery. www.narodni-divadlo.cz: HURÁ do opery [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/soubory/opera/hura-do-opery>

Bicí nástroje – tympány, bubny, xylofony a zvonkohry v loňském roce děti poznávaly v programu **Pelíšek plný bicích**. Letošní program **Hravá harfa** prostřednictvím umělkyně Jany Bouškové bude seznamovat s královským nástrojem harfou. Děti si nástroj mohou osahat, drknout na strunu, dozvědět se, kolik strun má, kolik harfa váží, kolika prsty se na harfu hraje. **Malé (nejen) hudební řádění** provází děti po budově Rudolfinu, seznamuje je se zákulisím, ale i s maketami hudebníků a jejich nástroji – houslemi, kontrabasem, trubkou a bubnem. Děti si pak vybírají, který nástroj se jim nejvíce líbí, a na konci programu si samy postaví orchestr. V tomto programu je také možné naživo, ve Dvořákově síni, slyšet varhany. **Ouška (h)oboje** je program, kde se představuje hudební nástroj hoboje a jeho příbuzný anglický roh. Děti si zde mohou samy na proužku papíru mezi rty vyzkoušet, jak je obtížné hrát na nástroj se strojčkem, co to se rty dělá, jak brní a jak se musí správně dýchat. Na půdě České filharmonie probíhají velmi hezké edukativní hudební programy, které bývají vyprodány několik hodin po spuštění předprodeje. Dětské programy navštěvují nejen mateřské školy z centra Prahy, ale i z jejich okrajů, či lesní MŠ.⁴⁰

Významným projektem v oblasti hudební edukace je program financovaný Českou filharmonií **Paní učitelky a páni učitelé, pojd'te si hrát**, který podporuje výuku hudební výchovy, a hlavně její pedagogy. V samotném Rudolfinu se několikrát ročně setkávají učitelé, asistenti i studenti při vzdělávacích workshopech a předávají si své zkušenosti,

⁴⁰ (osobní sdělení) [Leona Hornová] [Česká filharmonie, Alšovo nábřeží 79/12, Praha 1] [23.9.2020]

zkoušejí si různé hudební aktivity, vzájemně se inspirují a hledají způsoby, jak dělat dobrou hudební výchovu.⁴¹

2.2.3 Česká televize

Další způsob, jak přiblížit hudební nástroje dětem, přináší edukativní pořad České televize **Filharmonici na ulici – O hudbě a hudebních nástrojích v netradičním prostředí a nečekaných situacích**. Pořad vznikl od roku 2014, nabízí 18 setkání s mladými umělci, kteří představují své umění a nástroje – klarinet, fagot, housle, klavír, flétnu, violu, tubu, kontrabas, trombon, harfu, violoncello, saxofon, varhany, hoboj, trubku, bicí nástroje, lesní roh. Děti se také dozvědí, kdo je dirigent. Formát pořadu opakující se ve všech dílech je sestaven z několika částí. První částí je poznávání nástroje veřejností. V části „nástroj v laboratoři“ je nástroj detailně popisován, a pokud je to možné, i rozebrán na jednotlivé části. V další části pořadu jsou nástroje přiřazovány do jednotlivých nástrojových skupin, předváděny jsou nástroje příbuzné a rozdíly mezi nimi. Diváci se dozvídají, jak se nástroj vyrábí, co je ke hře na něj potřeba, jak a v jakém druhu hudby se nástroj uplatňuje. V závěrečné části pořadu se v každém díle představují i žáci základních uměleckých škol, kteří popisují, jaké je se na konkrétní nástroj učit hrát. Pokud si mohou dovolit osobní názor, celému pořadu ne zcela prospívá moderování a vedení pořadu mladinkým Adamem Mišíkem, který jistě svou práci odvádí dle scénáře pořadu, ale jeho osobní a osobitý punc pořadu nesvědčí.⁴²

Dalším pořadem České televize zaměřeným na dětského diváka a hudební nástroje je cyklus **Dobrodružství s orchestrem**. Pořad vznikl v roce 2019, obsahuje 16 dílů a za doprovodu kouzelného dirigenta Ondřeje, živého orchestru Epoque Orchestra a dětských průvodců Jeníčka a Mařenky je dětem přibližován svět klasické hudby. Jeníček a Mařenka jsou interaktivně vtahováni do děje jednotlivých dílů na základě propracované hudební dramaturgie. V díle o hudebních nástrojích se děti seznamují s nástroji jednotlivých skupin skutečného orchestru: s nástroji smyčcovými – s houslemi, violou, violoncellem,

⁴¹ ČESKÁ FILHARMONIE. *Hudba do škol: Paní učitelky a páni učitelé, pojd'te si hrát* [online]. [cit. 2020-10-27]. Dostupné z: <https://www.ceskafilharmonie.cz/koncertni-rada/25219-hudba-do-skol/>

⁴² *Filharmonici na ulici: Televizní pořad*. In: *Česká televize – Děčko: Filharmonici na ulici* [online]. Praha, 2014, 2014 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://decko.ceskatelevize.cz/filharmonici-na-ulici>

kontrabasem; s nástroji dřevěnými dechovými – pikolou, flétnou, klarinetem, hobojem, fagotem; žestě jsou zastoupeny trubkou, lesním rohem, pozounem, tubou. V bicích nástrojích se představí velký buben, tympán, triangel a malý bubínek. V samotném konci dílu jsou představeny varhany. Každý jednotlivý nástroj autenticky zaznívá ve své nejpřirozenější a nejvíce uplatňované poloze. Děti jsou interaktivně vtahovány do děje a jsou účastny i hudebním produkcím. Konkrétně v dílu o hudebních nástrojích hrají na řehtačky a frkačky se skutečnými hudebníky Dětskou symfonií. Jistě by byla velmi zajímavá, zábavná a přínosná takováto aktivita s dětmi předškolního věku s nahrávkou symfonie a Orffovým instrumentářem, který bývá ve většině mateřských škol. Nástroji symfonického orchestru se vtipně zabývá i díl s názvem **Symfonický orchestrion**. Další díly seznamují diváky i Jenička a Mařenku např. s výškou tónů, dynamikou nástrojů, s pojmy a postavami dirigenta, sólistů a hudebního skladatele.

Díly jsou velmi pestré a seznamují diváky i s různými situacemi ze světa klasické hudby, třeba jak se vhodně obléct na koncert nebo divadelní představení či co je balet. Tento pořad může být výbornou inspirací pro pestré činnosti v mateřských nebo základních školách.⁴³

2.2.4 Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK – Orchester bez pódia

Během první vlny covidové pandemie na jaře roku 2020 se můj kolega, hornista Tomáš Kirschner, rozhodl se svými kolegy ze Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK natočit seriál o hudebních nástrojích a umělcích, kteří na ně v symfonickém orchestru hrají. Ve čtrnácti dílech se představují hráči jednotlivých nástrojových skupin, kteří předvádějí své nástroje a nástroje jim příbuzné – jak se nástroj přesně nazývá, jaké má části, z čeho je vyroben, do jaké nástrojové skupiny nástroje patří a kde vlastně hráči na tyto nástroje sedí při samotných koncertech na podiu. Výborně zvolené hudební ukázky podtrhují nejcharakterističtější zvukové polohy nástrojů, ale také melodie a díla, která jsou pro jednotlivé nástroje nejslavnější a nejtypičtější. První díl cyklu je věnován lesním rohům, které zahrají ukázkou ze Smetanovy *Mé vlasti*, z části *Z českých luhů a hájů*. Violoncella představí předehru k opeře G. Rossiniho *Vilém Tell*; flétny zahrají *Tanec rákosových fléten*

⁴³ Dobrodružství s orchestrem: Televizní pořad. In: *Česká televize – Děčko: Dobrodružství s orchestrem* [online]. Praha, 2019, 2019 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://decko.ceskatelevize.cz/dobrodruzstvi-s-orchestrem>

z baletu P. I. Čajkovského Louskáček; harfy pak opět B. Smetanu a jeho Mou vlast a část Vyšehrad; trombony se ponoří do Larga Novosvětské symfonie A. Dvořáka; kompletní houslová skupina ukončuje svůj díl Korsakovovou Šeherezádou; od hobojevé skupiny uslyšíme Tanec malých labutí z baletu P. I. Čajkovského Labutí jezero; trumpety zakončí krátkým hudebním žertem; devět kontrabasů se představí v úpravě písně Bohemian Rhapsody skupiny Queen; fagoty zahrají Slovanský tanec č. 8 A. Dvořáka; Intermezzo z opery Sedlák kavalír P. Mascagniho procítí violová skupina; dvanáctý díl o klávesových nástrojích velmi poutavě představuje jak klavír, tak i cembalo, varhany a celestu, na kterou je předvedena ukázka ze slavné kouzelnické ságy Harry Potter, ale i varhany. Předposledním dílem je skupina klarinetů, která na konci dílu uvádí část Sonáty g moll Tomase Albinoniho. V posledním dílu seriálu Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK se představuje skupina hráčů na bicí nástroje. Není sice personálně tak početně obsazena jako ostatní skupiny, ale počet bicích nástrojů, které hráči této skupiny obsluhují, je enormní. Pro dětského posluchače je možná tato skupina i nejzajímavější. V poslední hudební ukázkce představí hudebníci nástroje činel, velký buben, xylofon, tympány a triangel ve skladbě B. Brittena Průvodce mladého člověka orchestrem.

Záznamy byly kvůli epidemiologické situaci v České republice nahrávány pouze na mobilní zařízení hráčů, ale kvalitě to zdaleka neubírá, naopak. Vhodně zvolené hudební ukázky jednotlivých nástrojů, ne příliš časově dlouhé díly (každý okolo 15–20 minut), interpretace a zaujetí jednotlivých účinkujících jsou vhodné a přínosné i pro děti předškolního věku. Tento materiál je tedy možné plnohodnotně využít pro představení jednotlivých skupin a nástrojů symfonického orchestru při hudebních činnostech v mateřské škole. Je dostupný na níže zmíněném odkazu a také na internetovém serveru YouTube.⁴⁴

⁴⁴ Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK: Orchester bez pódia aneb FOK za časů pandemie. *www.fok.cz: Orchester bez pódia aneb FOK za časů pandemie* [online]. Praha, 2020, 2020 [cit. 2020-11-7]. Dostupné z: <https://www.fok.cz/cs/orchester-bez-podia-aneb-fok-za-casu-pandemie>

2.2.5 PKF – Prague Philharmonia

Pražská komorní filharmonie je jedním z prvních pražských orchestrů, který se začal zabývat formátem dětských koncertů. Tato éra započala v roce 1999 a dodnes navštíví dětské koncerty ročně přes 2800 dětí předškolního věku. Zakladatelem těchto pořadů byl tehdejší ředitel Ilja Šmíd. V současné době je mateřským školám a rodinám s dětmi k dispozici formát, při kterém skřítkoví průvodci Šíma a Lupi provázejí děti příběhy a hudbou buď v samotném Rudolfinu, nebo v domovském zázemí orchestru PKF Kulturního domu Ládví. Při koncertech PKF se děti seznamují s hudebními nástroji, které jsou obsazeny v aktuálních hudebních dílech. V samotném úvodu dětských koncertů zaznívá vždy stejná píseň, znělka, od autorů Pavla Jurkoviče a Jiřího Žáčka, ve které jsou představovány nástroje s jejich vlastníky hudebníky, kteří sami zazpívají a ukazují svůj nástroj. Písničková znělka i s notovou přílohou je k dispozici na webových stránkách orchestru.⁴⁵ Dětské programy PKF jsou provázeny nejen skřítky, kteří interaktivně komentují a provázejí veškeré dění na tematických koncertech, ale součástí jsou také hudební programy v papírové podobě vytvořené pro konkrétní projekty, obsahující vždy předmět (hlavolamy, omalovánky a písničky s notami), který se k tématu cyklu a programu váže. Letošní sezóna dětských koncertů 2020/2021 byla nazvána *Po stopách tónů*. Dramaturgové dětských koncertů se snaží v dětech vyvolat touhu po poznání, zvědavost a fantazii a jejich cílem je ukázat dětem krásný hudební svět, jako přirozenou součást života, vzdělávat děti hrou, nenásilně podporovat dětskou kreativitu a vychovávat budoucího diváka.⁴⁶

⁴⁵ PKF Prague Philharmonia: Koncerty pro děti [online]. [cit. 2020-12-14]. Dostupné z: <https://www.pkf.cz/koncertyprodetivrudolfinu/>

⁴⁶ HARMONIE: Děti vás dokáží neuvěřitelně překvapit. In: HARMONIE [online]. PRAHA: Muzikus, 2020, 5.12.2020 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/iva-nevoralova-deti-vas->

3 Praktická část

3.1 Předmět a cíl výzkumu

Předmětem výzkumu mé práce je testování témbrového sluchu dětí předškolního věku. Test je modifikací testu Kmentové.⁴⁷ Hudební náplní mého testu je dětská píseň *Huboval vrabčák na zimu*, jejíž melodii jsem natočila se svými kolegy hudebníky z orchestru Státní opery v srpnu roku 2020. Cílem výzkumu je zjištění úrovně témbrového sluchu pomocí vlastního testu.

3.1.1 Výzkumné otázky

Modifikací testu témbrového sluchu vyvstává několik otázek, na které bych ráda svým výzkumem získala odpovědi.

- Je princip testu témbrového sluchu podle Kmentové pro děti předškolního věku dostatečně srozumitelný?
- Je formální hledisko testu pro děti tohoto věku zajímavé a pochopitelné?
- Jaká je úroveň témbrového sluchu u předškolních dětí?
- Může být tento test a jeho modifikace vhodným prostředkem k seznamování dětí s nástroji symfonického orchestru?
- Mohou vykonávané hudební činnosti ve fakultní mateřské škole ovlivnit poslechový test a následné určování hudebních nástrojů?

3.2 Průběh výzkumu

3.2.1 Metody

Výzkumnými metodami praktické části práce je individuální test a strukturovaný individuální rozhovor. Testování znamená zkoušení kvality, vlastností nebo schopností. Pomocí ratingové metody, která se používá k výzkumu jevů, které nelze přesně změřit,

⁴⁷ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. s. 40-45

využívám popisnou verbální škálu s numerickým hodnocením,⁴⁸ které z části přejímám z testu Kmentové. V hodnotící škále testu témbrového sluchu škálu doplňuji o jev, který se vyskytl při mém terénním empirickém výzkumu v FMŠ. Můj test je obohacen o další a zcela jiné hudební nástroje symfonického orchestru, a to o harfu, klarinet, hoboj, lesní roh, celestu, kontrabas, violoncello a tubu. Pro přípravnou fázi testu jsem vytvořila ještě jednu stopu s nahranou písní v podání klavíru a dětského hlasu, která zároveň plní úlohu motivační. Veškeré zvukové stopy jsou nahrány v SIS Pedagogické fakulty UK. Obrázky (fotografie) hudebních nástrojů, na které byly nahrávky pořízeny, byly pro test vytištěny a zalaminovány do formátu A5, v této podobě byly dětem předkládány a jsou součástí příloh (č.2). Součástí příloh (č.1) je také notový zápis písně. Notový zápis přesně koresponduje s hudební nahrávkou a zaznamenává jednotlivé nástrojové výměny. K testu samotnému jsem použila bezdrátový reproduktor, který zesiloval nahrávky stop; dále pak nahrávací zařízení pro zaznamenávání reakcí dítěte. Pro snadnou vizuální orientaci střídajících se nástrojů jsem vytvořila tabulku s barevným zvýrazněním.

	Huboval vrabčák	na zimu	škoda že nemá	peřinu	studí ho nohy	zebe ho nos	protože skáče	i v zimě bos
1	klarinet						violoncello	
2	hoboj				lesní roh			
3	celesta		kontrabas					
4	harfa				klarinet			
5	violoncello						celesta	
6	tuba		hoboj					
7	kontrabas				harfa			
8	lesní roh						tuba	

Před každou stopou jsme si s dítětem zopakovali úkol, který ho čekal. Přípravenost jsem kontrolovala pohledem i otázkou. Videonahrávání bylo spuštěno při příchodu dítěte a trvalo po celou dobu. V průběhu jsem test nevyhodnocovala, nedělala jsem si žádné poznámky, abych redukovala zbytečné pohyby a dítě nijak nerozptylovala. Na dítě jsem reagovala až po skončení každé stopy, vždy jsem ho pochválila a vyzvala ho k přípravě na další úkol.

Následná tabulka představuje hodnotící škálu testu témbrového sluchu se zkratkami reakcí, které jsou uváděny v dílčích záznamových arších a popisují přesné reakce testovaných dětí.

⁴⁸ VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017

0	SO	<ul style="list-style-type: none"> Dítě nereaguje na podněty, neprojevuje zájem. Spolupráci odmítá
1	DN NZ	<ul style="list-style-type: none"> Dítě spolupracuje, ale zcela nerozumí úkolu, reakce jsou nahodilé, dítě ukazuje druhý obrázek nezávisle na slyšeném nebo setrvává v průběhu celé melodie na prvním obrázku. Nereaguje na změnu ani jiným způsobem (pohledem na průvodce, zachvěním)
2	RCH	<ul style="list-style-type: none"> Dítě reaguje chybně, ačkoli evidentně rozumí úkolu – neukáže na druhý obrázek nebo ukáže až se zpožděním.
3	DV DO CHPP DT	<ul style="list-style-type: none"> Dítě reaguje s malou prodlevou, chvíli váhá. Dítě ukáže další obrázek předčasně, pak se ale opraví a vyčká na skutečnou změnu Dítě chybně zareaguje pohybem a nadzvednutím prstu, ale položí jej a vyčká na skutečnou změnu Dítě se trefí a neopravuje se – ukáže na druhý obrázek během pomlky, po níž nastala změna témbu.
4	RO BS	<ul style="list-style-type: none"> Dítě reaguje okamžitě Dítě reaguje bezprostředně a správně ukáže příslušný obrázek

Hodnotící škála celkové úrovně testu témbrového sluchu:

0	0–3 body	Dítě odmítlo spolupracovat.
1	4–20 bodů	Dítě nerozlišuje sluchem změnu témbu. Dítě spolupracovalo pouze částečně; úkolu rozumělo jen částečně; plnilo úkol a reagovalo nahodile.
2	21–28 bodů	Dítě rozlišuje témbu jen částečně. Dítě převážně spolupracovalo, úkolu rozumělo, v jednotlivostech chybovalo nebo váhalo.
3	29–31 bodů	Témbrový sluch dítěte je na velmi dobré úrovni. Dítě úkolu rozumělo, spolupracovalo, váhalo a chybovalo jen ojediněle.
4	32 bodů	Dítě spolehlivě rozlišuje i malé změny témbu nástrojů. Dítě reaguje bezchybně a okamžitě ve všech případech. ⁴⁹

⁴⁹ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. s. 44

Navazující výzkumnou metodou byl strukturovaný rozhovor s učitelkami testovaných dětí. Rozhovor se zabýval způsobem a rozsahem realizovaných hudebních činností v obou třídách fakultní mateřské školy a je obsahem kapitoly 3.3.2.

3.2.2 Popis výzkumného vzorku

Test témbrového sluchu byl realizován ve fakultní mateřské škole v Praze, v lednu 2021. Pro test bylo učitelkami FMŠ náhodně vybráno 20 dětí předškolního věku ze dvou heterogenních tříd, z modré a bílé. Jména dětí (10) z bílé třídy jsou v dílčích záznamových tabulkách zaznamenány standardně, jména dětí (10) z modré třídy jsou označeny a zaznamenány modrou barvou. Testování probíhalo v průběhu celého dne a bylo nahráváno na videozáznam, který jsem následně vyhodnocovala do připravených dílčích záznamových archů. Testované děti, 8 děvčat a 12 chlapců, byly narozeny od dubna roku 2014 do listopadu 2015 (jedno dítě bylo s odkladem školní docházky a s IVP). Testovaným dětem tedy bylo od pěti let a třech měsíců po šest let a devět měsíců. V dílčích záznamových arších ve vyhodnocovacích tabulkách a grafech figurují testované děti pod fiktivními jmény s ohledem na ochranu osobních údajů. Žádné testované dítě nepocházelo z výrazného hudebního prostředí (tzn. žádní rodiče testovaných dětí se nevěnují hudbě profesionálně; žádné z dětí nenavštěvuje hudební kroužky ani přípravné oddělení základních uměleckých škol). Český jazyk byl mateřským jazykem všech testovaných dětí.

3.2.3 Vlastní test témbrového sluchu

Nejprve jsem sérii testů učinila v domácím prostředí na členech své rodiny. Tato prvotní zkušenost byla velmi cenná, poněvadž jsem odhalila několik momentů, které bych v terénu již těžko řešila.

S každým dítětem ve FMŠ jsem si individuálně povídala o obsahu písničky, kterou uslyší v různých nástrojových obměnách. Po úvodní motivaci a seznámení s obsahem písně, jsem nejdříve dítěti pustila nahrávku písně s dívčím hlasem, za doprovodu klavíru. Žádné z dětí píseň *Huboval vrabčák na zimu* neznalo.

Jako zácvičnou stopu jsem použila stopu č. 3 (celesta – kontrabas). Každému jednotlivému dítěti jsem vysvětlila, co je jeho úkolem. „*Písničku o vrabčákovi bude hrát nástroj, který zní*

skoro jako zvonečky, a pak ho vystřídá nástroj, který bručí. Připravíme se a položíme prst na obrázek nástroje, který začne hrát, jakmile uslyšíš, že písničku o vrabčákovi hraje nástroj jiný, přeložíš prst na jeho obrázek. Nyní si to spolu vyzkoušíme.“ Pokud dítě úkolu nerozumělo nebo mělo nějaké nejasnosti, zácvik jsme opakovali. (Při testování samotném se tato situace vyskytla z dvaceti případů pouze jednou.)

- *„Nyní nás čeká náš první úkol, připrav si prst na obrázek a dobře poslouchej, až uslyšíš, že nástroj, který hraje na začátku písničky o vrabčákovi, vystřídá nástroj jiný, přelož prst na druhý obrázek.“*
- Stopa č. 1 KLARINET – VIOLONCELLO
„Nyní nás čeká druhý úkol, písničku budou hrát zase jiné nástroje, připrav se a poslouchej.“
- Stopa č. 2 HOBOJ – LESNÍ ROH
- *„Čeká nás nahrávka třetí, dobře poslouchej, nachystej si prst a ouška.“*
- Stopa č. 3 CELESTA – KONTRABAS
- *„Pokračujeme dál, vedeš si výborně, dobře poslouchej.“*
- Stopa č. 4 HARFA – KLARINET
- *„Už jsi zvládl první polovinu úkolů, jde ti to moc dobře. Zase si připravíme ouška a prst...“*
- Stopa č. 5 VIOLONCELLO – CELESTA
- *„Teď uslyšíš nástroj, který zní velmi hluboko a vypadá jako celý zlatý, dobře poslouchej, kdy ho vystřídá nástroj jiný.“*
- Stopa č. 6 TUBA – HOBOJ
- *„Tyto nástroje už jsi i viděl i slyšel v předchozích úkolech, připrav si prst a ouška.“*
- Stopa č. 7 KONTRABAS – HARFA
- *„Čeká nás poslední úkol, teď uslyšíš tyto dva krásné, celé zlaté nástroje.“*
- Stopa č. 8 LESNÍ ROH – TUBA

Žádný z hudebních nástrojů, které dítě slyšelo jsem nepojmenovávala. Na konci testu jsem se dotazovala, zda dítě znalo nebo poznalo nějaký hudební nástroj, který slyšelo a vidělo. Za spolupráci jsem připravila dětem omalovánky v podobě všech hudebních nástrojů, které děti viděly a slyšely.

3.3 Vyhodnocení výzkumu

3.3.1 Získaná data testu a jejich analýza

Vyhodnocení reakcí dětí z videozáznamu jsem evidovala do připravených dílčích záznamových archů, v nichž je vždy uvedeno fiktivní jméno, měsíc a rok narození dítěte. Výsledek hodnocení každé jednotlivé zvukové stopy a reakce dítěte je popisována bodovým ziskem a zkratkou situace hodnotící škály, která přesně odpovídá reakci dítěte. Bodový součet je pak výsledek celkového hodnocení témbrového sluchu. Oproti testu Kmentové se v mém testování vyskytl jev, který u Kmentové není zařazen do hodnotící škály, kdy dítě v pomlkách píšně chybně zareaguje pohybem a nadzvednutím prstu, ale okamžitě se při slyšeném opravuje a vyčkává na skutečnou změnu témbru. Tato skutečnost je zanesena do tabulky bodové škály pod zkratkou CHPP a je hodnocena bodovým ziskem 3.

DAREK 2/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	DO	DO	RCH	RO	RO	RO	
Bodový zisk	4	4	3	4	2	4	4	4	29

HANA 2/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	BS	RO	RO	DO	BS	RO	RO	BS	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	4	32

LENKA 9/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	BS	RO	BS	CHPP	BS	RO	CHPP	
Bodový zisk	4	4	4	4	3	4	4	3	30

ANEŽKA 9/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	CHPP	RO	BS	RO	DO	RCH	BS	CHPP	
Bodový zisk	3	4	4	4	3	2	4	3	27

FELIX 8/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	DO	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	3	31

MILAN 8/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	
------------------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	--

Zkratka reakce	DO	RO	RCH	RO	BS	RO	RO	DO	Bodový zisk celkem
Bodový zisk	3	4	2	4	4	4	4	3	28

MILOŠ 7/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	RO	RO	BS	RCH	RO	RO	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	2	4	4	30

ANETA 4/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RCH	BS	BS	BS	RCH	BS	BS	RCH	
Bodový zisk	2	4	4	4	2	4	4	2	26

ALAN 4/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	BS	RO	RO	RO	RO	CHPP	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	3	31

KAREL 9/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	4	32

MARTIN 4/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	DO	RO	RO	DV	RO	BS	BS	CHPP	
Bodový zisk	3	4	4	3	4	4	4	3	29

ELIŠKA 6/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	BS	RO	BS	BS	RO	RO	DV	RO	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	3	4	31

VÁCLAV 4/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	4	32

ALŽBĚTA 9/2014	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	CHPP	

Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	3	31
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	-----------

LUCIE 4/2014	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	DO	RO	RO	BS	RO	RO	RO	BS	
Bodový zisk	3	4	4	4	4	4	4	4	31

HYNEK 8/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	BS	RO	DO	RCH	RO	BS	
Bodový zisk	4	4	4	4	3	2	4	4	29

MICHAEL 8/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	BS	RO	RO	RO	BS	RO	RO	BS	
Bodový zisk	4	4	4	4	4	4	4	4	32

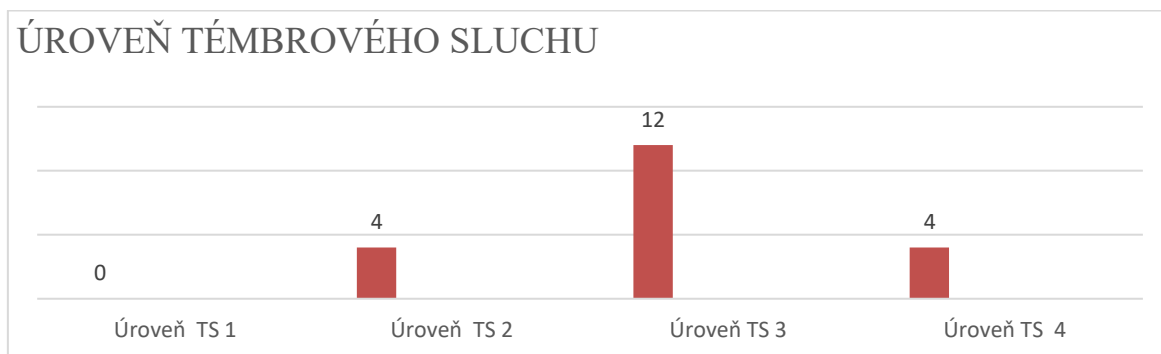
ŠTĚPÁN 8/2014	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	DO	DO	RO	RO	DO	RO	DV	CHPP	
Bodový zisk	3	3	4	4	3	4	3	3	27

JIRÍ 8/2014	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	DO	BS	BS	RO	RO	RO	CHPP	CHPP	
Bodový zisk	3	4	4	4	4	4	3	3	29

ANNA 11/2015	1.stopa	2.stopa	3.stopa	4.stopa	5.stopa	6.stopa	7.stopa	8.stopa	Bodový zisk celkem
Zkratka reakce	RO	RO	RO	RO	CHPP	BS	BS	BS	
Bodový zisk	4	4	4	4	3	4	4	4	31

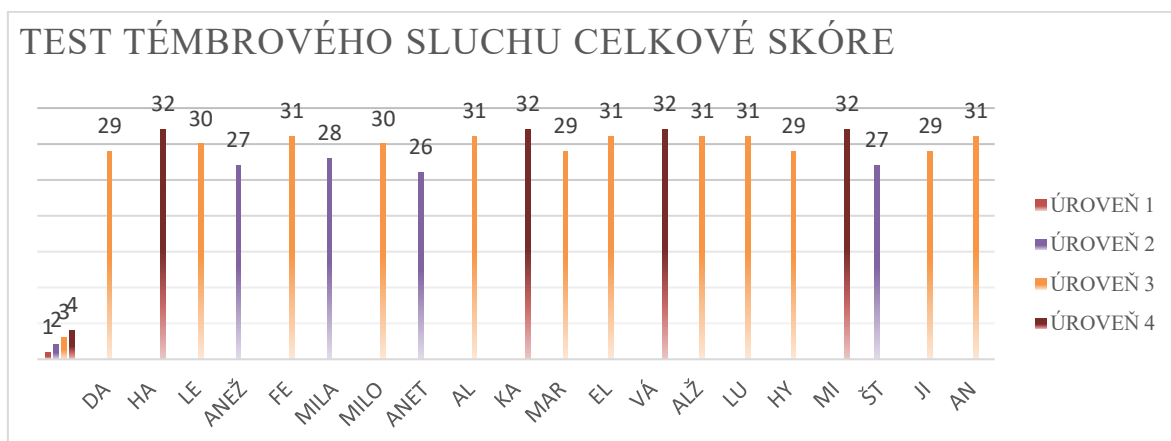
Čtyřúrovňové vyhodnocení testu témbrového sluchu testovaných dětí FMŠ znázorňuje graf č.1.

Graf 1

Barevně rozlišené jednotlivé úrovně témbrového sluchu s konkrétními sloupci každého testovaného dítěte vyjadřuje graf č.2

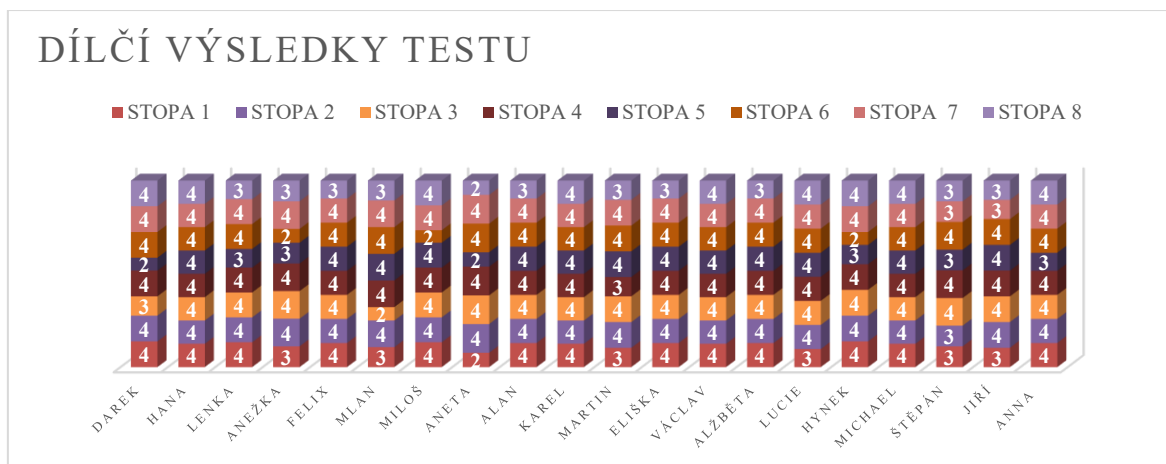
Graf 2

20 % testovaných dětí se po vyhodnocení nacházelo v úrovni 2, s bodovým ziskem od 21–28 bodů, děti chybovaly jen v jednotlivostech, úkolu rozuměly. 60 % dětí se nachází v úrovni třetí (29–31 bodů), dalších 20 % dětí získalo maximální počet bodů (32), reagovaly bezchybně a okamžitě. Děti úkolu rozuměly, spolupracovaly, váhaly nebo chybovaly jen ojedinelé. Pouze v jednom případě byla zácvičná stopa puštěna 2x.

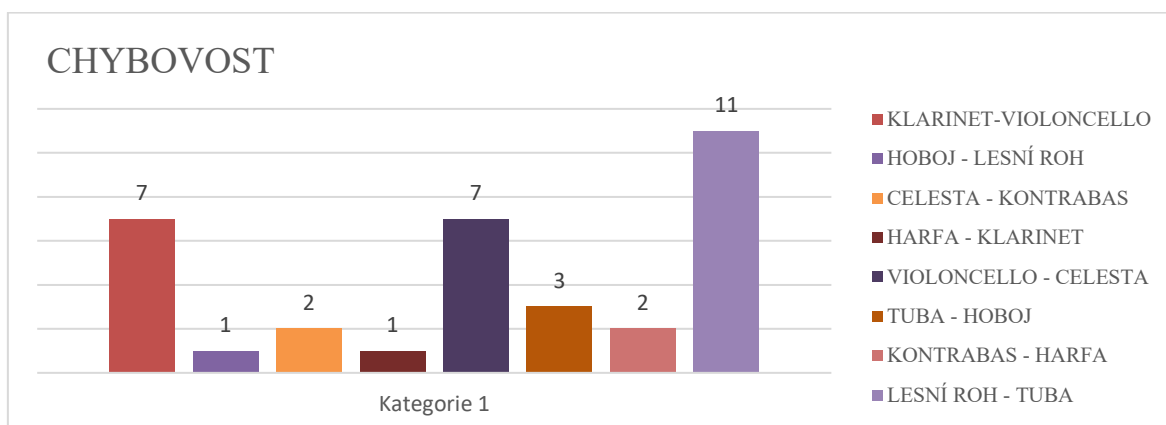
Dílčí výsledky testu každého dítěte v jednotlivých stopách testu vykazuje graf č. 3.

Graf 3

Nejčastější chybovost se objevila ve stopě č. 8 ve dvojici lesní roh – tuba, dále pak ve stopě č. 1 ve dvojici nástrojů klarinet – violoncello a ve stopě č. 5 violoncello – celesta. Grafické znázornění vyjadřuje následující graf č. 4

Graf 4

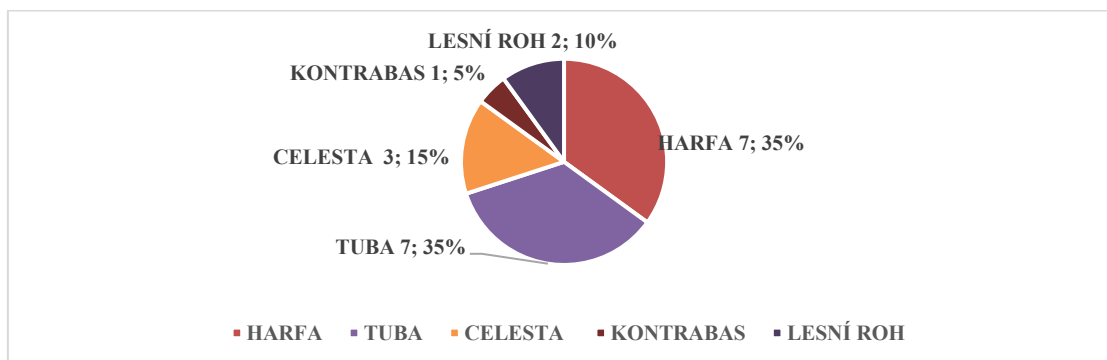
Po skončení testu samotného jsem položila každému dítěti dvě připravené otázky:

1. Jaký z hudebních nástrojů, které jsi teď slyšel/a a viděl/a, se ti líbil nejvíce?

Z následujícího grafu (č. 5) je patrné, že nejvíce se dětem líbila tuba a harfa. Tyto nástroje byly nejčastěji vybírány dětmi i v podobě omalovánek, které si odnášely za spolupráci jako odměnu. Domnívám se, že děti volily tyto nástroje na základě obrázku (fotografie) nástroje

i díky paměti tónu slyšeného nástroje v testu, protože tyto dva nástroje vzbuzovaly v poslechovém testu největší vizuální a pohybové reakce.

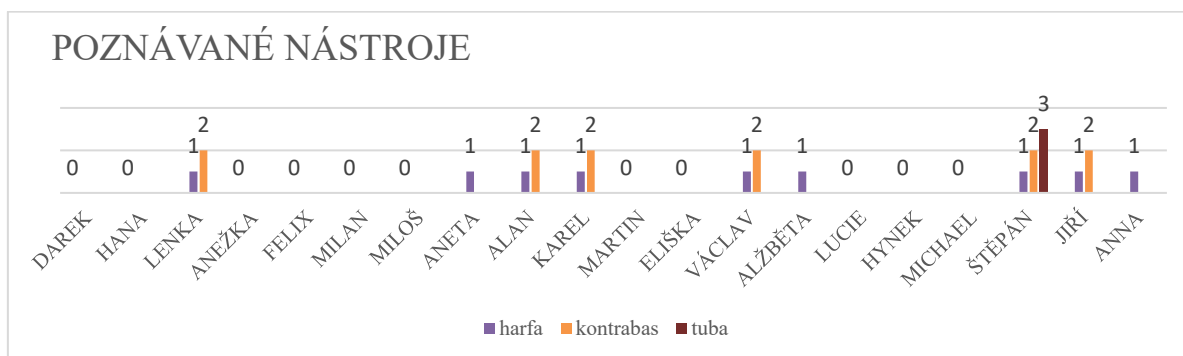
Graf 5

2. Znáš nějaký hudební nástroj nebo nástroje, které jsou na obrázcích?

11 testovaných dětí neznalo žádný hudební nástroj; 3 děti poznaly jeden hudební nástroj, a to harfu; 5 dětí poznalo dva hudební nástroje – harfu a kontrabas; 1 dítě poznalo celkem tři hudební nástroje, a to tubu, harfu a kontrabas. (graf č. 6). Tento údaj se týká dítěte s fiktivním jménem Štěpán. Jeho výsledek v poznávání hudebních nástrojů z obrázků však nekoreluje s výsledkem poslechového testu, ve kterém získal 27 bodů, čímž se nacházel v úrovni č. 2.

Graf 6

3.3.2 Rozhovor o hudebních činnostech v FMŠ

S učitelkami FMŠ jsem vedla individuální strukturovaný výzkumný rozhovor na téma hudebních činností ve třídách, ze kterých byly vybírány děti, které podstupovaly test tónového sluchu. Vzhledem k zcela odlišným odpovědím na otázky strukturovaného rozhovoru s učitelkami jsem se zaměřila na dílčí výsledky testovaných dětí, které následně posuzuji na konci rozhovoru.

1. Seznamujete děti s hudebními nástroji mimo nástroje Orffova instrumentáře?

- Modrá třída: „Při odpočinku pouštíme dětem klasickou hudbu různých období (Bacha, Mozarta, Schuberta...) popisujeme si slyšené hudební nástroje.“
- Bílá třída: „Pouze Orffův instrumentář.“

2. Jaké didaktické pomůcky používáte pro hudební činnosti?

- Modrá třída: „Bim bam – hra se zvuky. A sluchové pexeso, to jsou prázdné plastové obaly od hraček z Kinder vajíček. Dvojice obalů je naplněna vždy stejnou náplní, např. písek–písek, šroubky–šroubky. Úkolem dětí je najít stejné dvojice zvuků.“
- Bílá třída: „Žádné.“

3. Navštěvujete nebo sledujete nějaké edukativní hudební programy či projekty?

- Modrá třída: „Na každý školní rok máme k dispozici na třídu 20.000.- Kč. Dle dispozic a priorit učitele si proinvestovává každá třída finanční prostředky dle libosti. Naše třída část finančních prostředků využívá na edukativní projekt České filharmonie Rudolfiněk. Letos kvůli pandemii covid-19 byl celý projekt ČF pozastaven, za normálních okolností navštěvujeme s předškolními dětmi celý cyklus.“
- Bílá třída: „S dětmi navštěvujeme program České filharmonie Rudolfiněk, ale pouze jednu část, kterou si volíme na začátku objednávky programu. Letos jsem bohužel žádný cyklus v Rudolfinu neabsolvovali.“

Z rozhovoru jsou patrné zcela odlišné přístupy a míra realizace hudebních činností v jednotlivých třídách. Sečteme-li dílčí výsledky testu témbrového sluchu dětí z bílé třídy a dílčí výsledky dětí z modré třídy, dojdeme k závěru, že bílá třída získala 296 bodů, modrá třída 302 bodů, což je jen nepatrný rozdíl.

3.4 Výsledky výzkumu vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám

Pro terénní výzkum jsem připravila vlastní modifikaci testu témbrového sluchu a stanovila několik výzkumných otázek, na které v závěru práce odpovídám.

1. Je test témbrového sluchu Kmentové pro děti předškolního věku dostatečně srozumitelný?

Test témbrového sluchu je pro děti předškolního věku dostatečně srozumitelný. Vycházím z dat testu v FMŠ, pouze jednomu jedinému dítěti z 20 testovaných bylo nutno zopakovat zácvičnou stopu. Sluchová pozornost a celková koncentrace byla výborná po celou dobu trvání testování.

2. Je formální hledisko testu pro děti tohoto věku zajímavé a pochopitelné?

Formální hledisko testu je pro děti pochopitelné a zajímavé. Každý jednotlivý test trval zhruba 10 minut, ani jednou jsem v průběhu testování nezaznamenala nezáměr nebo nespolupráci. Všechny děti výborně reagovaly, troufla bych si říct, že je tato aktivita velmi bavila a byla pro ně zajímavá.

3. Jaká je úroveň témbrového sluchu u předškolních dětí?

Nejvyššího bodového zisku (32) a tím nejvyšší úrovně témbrového sluchu dosáhly 4 děti z 20. Do třetí, nižší úrovně se ziskem 29–31 bodů spadalo 12 dětí. V rámci tohoto testování do nejnižší, druhé úrovně s body 21–28 patřily 4 děti. (Podrobně viz. kapitola 3.3.1 Získaná data testu a jejich analýza.)

Stopa č. 8 (dvojice lesní roh – tuba) byla v mém testu stopou se stropovým efektem. Porovnáme-li stopy se stropovým efektem mého testu s testem Kmentové, dojdeme ke zjištění, že u Kmentové se jedná o dvojici zobcová flétna – příčná flétna, tedy nástrojové dvojice, pro jejichž rozeznání je zapotřebí již velmi rozvinutého až vytríbeného témbrového sluchu.

4. Mohou vykonávané hudební činnosti ve fakultní mateřské škole ovlivnit poslechový test a následné rozpoznávání hudebních nástrojů?

Vzhledem k protiepidemickým opatřením v souvislosti s epidemií covid-19 v České republice během roku 2020–2021 nemohly testované děti ani z jedné třídy navštívit žádný z plánovaných edukativních hudebních projektů České filharmonie. Přímý kontakt

s hudebníky, hudebními nástroji a živou hudbou v rámci plánovaných projektů byl dětem v tomto ohledu odepřen. Děti z této fakultní školy byly v tomto směru odkázány „pouze“ na hudební činnosti realizované v rámci svých tříd. Přestože jsou v realizaci hudebních činností obou tříd výrazné rozdíly, v konečném výsledku poslechového testu a rozpoznávání hudebních nástrojů nejsou signifikantní.

5. Může být tento test vhodným prostředkem k seznámení dětí s nástroji symfonického orchestru?

Tento test by mohl být vhodným prostředkem k seznámení s nástroji symfonického orchestru za předpokladu, že se s dětmi bude na toto téma vhodně pracovat. Například v návaznosti na hudební edukativní programy, které mohou mateřské školy navštěvovat v rámci Prahy osobně, či zprostředkovaně také skrze online prostředí, což je za „necovidových“ okolností v této mateřské škole běžně realizováno.

4 Diskuse

Celosvětová pandemie ovlivnila životy nás všech, zasáhla zcela výrazně i do oblasti kultury a živého umění. Paradoxně právě díky tomu, se zrodilo mnoho projektů, které by možná za běžných okolností nevzniklo. Např. projekt Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK – Orchester bez pódia, který je pro předškolní věk vhodný po zkráceném výběru, pro základní školy je výtečný a dostupný také na internetovém serveru YouTube. Dětské projekty podzimního cyklu komorního orchestru PKF Prague Philharmonia jsou k dispozici ve streamované podobě na webových stránkách orchestru, koncerty jsou tím zpřístupněny i mimopražským divákům a posluchačům. Skrze sociální sítě je mnoho možností, jak sdílet a předávat si mezi pedagogy návody na pomůcky a didaktické materiály, které obohacují hudební činnosti v mateřských školách.

Testované děti z fakultní mateřské školy v letošním školním roce díky epidemii covid-19 nemohly navštívit ani jeden z plánovaných cyklů hudebních edukativních programů České filharmonie, které běžně třídy předškolních dětí, byť i v malém rozsahu, navštěvují. Je otázkou, zda by výsledky poslechového testu a následné rozpoznávání hudebních nástrojů bylo v konečné fázi jiné, protože prožitá osobní zkušenost a vjem živého hudebního zážitku může mít zásadní vliv.

V jedné ze tříd se hudební činnosti realizují výrazněji, je ale otázkou, jak často a v jaké míře, protože ve výsledku testování ani v rozpoznávání hudebních nástrojů nebyly signifikantní odlišnosti oproti třídě, ve které se tyto činnosti naplňují méně intenzivně. To potvrzuje validitu testu, který se zaměřuje primárně na témbrový sluch. Zrakové rozpoznávání a pojmenovávání je závislé na vzdělávací nabídce pedagogů. Velmi zajímavé by bylo komparovat výsledky se třídou, ve které se více zaměřují na hudební výchovu, nebo dokonce komparovat výsledky testu ve třídách mateřských škol, kde probíhají mimoškolní hudební aktivity.

V diskusi bych se také pozastavila nad mírou chybovosti ve dvojici lesního rohu a tuby. Chybovalo 11 dětí z 20. Mohla chybovost způsobit vizuální podobnost materiálů hudebních nástrojů? Oba tyto nástroje jsou pro dětské oko podobné. Předkládaná fotografie bohužel neumožňuje vystihnout zásadní velikostní a proporcionální rozdíl obou nástrojů. Domnívám se, že pokud by děti měly možnost vidět tyto nástroje naživo a současně slyšet nahranou

stopu písně, chybovost v této stopě by byla daleko nižší. Při opakovaném fotografování hudebních nástrojů bych dbala na vhodnější vystižení velikostních rozdílů nástrojů např. kontrabasů a violoncell a jejich smyčců, které v mých fotografiích zcela chybí. Pro výše zmíněné by bylo nejvhodnější vyobrazení hráč a hudební nástroj.

Testy témbrového sluchu realizované po roce 2000 jsou pro rozlišnost postupů testování těžko porovnatelné, komparaci výsledků je však možné vyjádřit procenty.

Kmentová svůj výzkum realizovala na vzorku 65 dětí. V nejvyšší úrovni hodnocení se nacházelo téměř 11 % dětí, na velmi dobré úrovni byl témbrový sluch u více jak 52 % dětí. Děti, které rozlišovaly témbr jen částečně, bylo 21, tedy 32 %, v poslední úrovni škály se nacházela 3 % dětí.⁵⁰ Současně s témbrovým sluchem byla Kmentovou testována a hodnocena sluchová pozornost, jakožto „stav vědomého naslouchání“.⁵¹ Kaščáková testovala 50 dětí. V jejím vymezení se ve výrazně nadprůměrné úrovni nacházelo 28 % dětí předškolního věku, v nadprůměrné úrovni 42 % dětí, v průměru 24 % dětí v podprůměrné úrovni pouze 6 % testovaných dětí.⁵² Sluchová pozornost nebyla hodnocena. V mém testu jsem se sluchovou pozorností zabývala ve vztahu k míře chybovosti stop. V opětovném zhlédnutí videozáznamu jsem došla k závěru, že koncentrace ani sluchová pozornost dětí nebyla nikterak narušena ani zhoršena. Zájem o činnost a tělesné projevy dětí byly v průběhu i na konci testu srovnatelné s počátkem.

⁵⁰ KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. s. 49

⁵¹ tamtéž s. 33

⁵² KAŠČÁKOVÁ, Lenka. *Výskum rozvoja hudobnosti detí predškolského veku v podmienkach školskej a rodinnej výchovy*. Prešov, 2016. Disertační práce. Prešovská univerzita. s. 79

5 Závěr

Bakalářská práce se zabývá hudebními nástroji symfonického orchestru v předškolním vzdělávání. Teoretická východiska práce popisují závazný kurikulární dokument ČR RVP PV a jeho jednotlivé oblasti ve vztahu s hudební výchovou, pro kterou jsou potřeba hudební schopnosti. Uvedena je klasifikace hudebních schopností a možnosti jejich rozvoje prostřednictvím hudebních činností. Zaměřuji se zejména na činnosti poslechové a instrumentální a v souvislosti s tím uvádím přehled hudebních nástrojů roztríděných z hlediska akustických vlastností a tvorby tónů. Právě tóny a jejich barvy, tedy ténbry, jsou důležité pro sluch a ténbrový sluch. Co vlastně ténbrový sluch je, jak ho lze definovat, jak ho lze zkoumat, popř. testovat a kdo se takovému testování v posledních dvaceti letech věnoval, vysvětluje oddíl o ténbrovém sluchu.

Kapitola o hudebních nástrojích pro nejmenší mapuje speciální bibliografii vydanou po roce 2000, která se zabývá hudebními nástroji. Zároveň v této pasáži představuji pomůcky, hry a materiály týkající se hudebních nástrojů vhodné pro předškolní věk. Podkapitola o edukativních hudebních projektech zaznamenává hudební projekty předních pražských orchestrů, jejichž některá produkční oddělení jsem osobně navštívila a vedla rozhovory o struktuře a návštěvnosti projektů. Vzhledem k epidemii onemocnění covid-19 vzniklo několik projektů, které jsou k dispozici v online prostředí. Představené projekty mohou být pomůckou a inspirací pedagogům, k realizaci hudebních činností.

Výzkumnou metodou pro praktickou část práce bylo terénní testování ténbrového sluchu, pro něž jsem vytvořila vlastní verzi testu, na základě ověřeného testu M. Kmentové. Hudební náplní testu je dětská píseň *Huboval vrabčák na zimu*, jejíž melodie je nahrána umělci orchestru Státní opery na hudební nástroje symfonického orchestru, a to na harfu, kontrabas, violoncello, celestu, klarinet, tubu, hoboj a lesní roh. Testování ténbrového sluchu jsem uskutečnila ve fakultní mateřské škole, kde jsem zároveň realizovala strukturovaný rozhovor s učitelkami testovaných dětí v předškolních třídách. Tématem rozhovoru byly hudební činnosti, konkrétně jakými způsoby a metodami se v jednotlivých třídách děti seznamují s hudebními nástroji, mimo nejčastěji využívaný Orffův instrumentář, jaký didaktický materiál používají tito pedagogové pro hudební činnosti a zda sledují nebo navštěvují nějaké edukativní hudební projekty. Pro oba výzkumné záměry jsem si stanovila několik

výzkumných otázek, na které jsem se snažila díky těmto metodám výzkumu získat odpovědi. Na základě vyhodnocení získaných dat jsem došla k závěru, že témbrový sluch dětí, i v porovnání dříve realizovaných testů, je na vysoké úrovni. Princip testu je validní, pro děti srozumitelný a vhodný pro budoucí témbrové modifikace. Může být dokonce prostředkem k seznamování s různými hudebními nástroji.

Didaktických pomůcek, hudebních projektů i možností vzájemného sdílení „dobré praxe“ mezi pedagogy je mnoho, záleží na každém z nás, jak těchto možností využijeme.

Seznam použitých informačních zdrojů:

DEMEL, Miroslav. *O hudebnících a nástrojích*. Ilustroval Pavel Alexander TAŤOUN. Brno: Meteorpress, 2017. ISBN 978-80-905215-1-3.

FISCHER, Václav a Ilja HURNÍK. *Od housliček po buben*. Ilustroval Karel FRANTA. Praha: Albatros, 1987.

GARCÍA, Eliseo. *Hudební nástroje pro malé muzikanty*. Ilustroval KASANDRA, přeložil Hana JOVANOVIČOVÁ. Říčany: Sun, 2019. Zvuková knížka (Sun). ISBN 9788075675194.

HUŠTAN, Radek. *Příhody z notového sešitu*. V Praze: Albatros, 2017. ISBN 978-80-00-04774-4.

KAŠČÁKOVÁ, Lenka. *Výskum rozvoja hudobnosti detí predškolského veku v podmienkach školskej a rodinnej výchovy*. Prešov, 2016. Disertační práce. Prešovská univerzita. Vedoucí práce Miloš Kodejška.

KISIELEWSKA, Zuzanna. *12 púltónů: kniha o hudbě*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1429-8.

KMENTOVÁ, Milena. *Témbrový sluch předškolních a mladších školních dětí ve světle pedagogického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. ISBN 978-80-7603-112-8.

KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku. 1, Hudební schopnosti / Miloš Kodejška, Hana Váňová ; Univerzita Karlova v Praze, Fakulta pedagogická*. 1989. ISBN 807066035X.

KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: Karolinum, 1991.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku / Miloš Kodejška*. 2002. ISBN 8072900803.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Třetí vydání. V Praze: Topič, 1947. Sbírkou souvislé četby školní.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SEKANINOVÁ, Štěpánka. *Příběhy hudebních nástrojů*. Ilustroval Jakub CENKL. V Praze: Albatros, 2020. ISBN 978-80-00-05738-5.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné také z: https://rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

STĚNIČKA, Jan a Olga KITTNAROVÁ. *Základy akustiky pro učitele hudební výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-397-9.

ŠAŠINKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje pro malé muzikanty: hudební základy - pracovní sešit 2*. Ilustroval Kateřina KOVÁŘOVÁ. Praha: Czech Music Edition, 2020. ISBN 978-80-907578-0-6.

VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 3., aktualizované vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3621-4.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-24939-6.

Seznam použitých elektronických informačních zdrojů:

Dobrodružství s orchestrem: Televizní pořad. In: *Česká televize - Děčko: Dobrodružství s orchestrem* [online]. Praha, 2019, 2019 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://decko.ceskatelevize.cz/dobrodruzstvi-s-orchestrem>

Filharmonici na ulici: Televizní pořad. In: *Česká televize - Děčko: Filharmonici na ulici* [online]. Praha, 2014, 2014 [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://decko.ceskatelevize.cz/filharmonici-na-ulici>

HARMONIE: Děti vás dokáží neuvěřitelně překvapit. In: *HARMONIE* [online]. PRAHA: Muzikus, 2020, 5.12.2020 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/iva-nevoralova-deti-vas-dokazi-neuveritelne-prekvapit.html>

LIŠKOVÁ, Marie. Hudební výchova a vzdělávací obsah RVP PV. : *Hudební výchova a vzdělávací obsah RVP PV* [online]. 18.11.2005 [cit. 2020-11-11]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/394/hudebni-vychova-a-vzdelavaci-obsah-rvp-pv.html/>

Národní divadlo: HURÁ do opery. *www.narodni-divadlo.cz: HURÁ do opery* [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/soubory/opera/hura-do-opery>

PKF Prague Philharmonia: Koncerty pro děti [online]. [cit. 2020-12-14]. Dostupné z: <https://www.pkf.cz/koncertyprodetrudolfinu/>

Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK: Orchester bez pódia aneb FOK za časů pandemie. *Www.fok.cz: Orchester bez pódia aneb FOK za časů pandemie* [online]. Praha, 2020, 2020 [cit. 2020-11-7]. Dostupné z: <https://www.fok.cz/cs/orchestr-bez-podia-aneb-fok-za-casu-pandemie>

Seznam příloh

Příloha č. 1 Notová příloha testu témbrového sluchu

Příloha č. 2 Fotografie hudebních nástrojů testu témbrového sluchu

Příloha č.2 Notová příloha testu témbrového sluchu

Test témbrového sluchu - Huboval vrabčák na zimu - notová příloha

The musical score is arranged in eight horizontal staves, each containing two parts. The instruments and their parts are as follows:

- Staff 1: Klarinet in B (left) and Violoncello in C (right)
- Staff 2: Hoboj in C (left) and Lesní roh in F (right)
- Staff 3: Celesta in C (left) and Kontrabas in C (right)
- Staff 4: Harfa in C (left) and Klarinet in B (right)
- Staff 5: Violoncello in C (left) and Celesta in C (right)
- Staff 6: Tuba in C (left) and Hoboj in C (right)
- Staff 7: Kontrabas in C (left) and Harfa in C (right)
- Staff 8: Lesní roh in F (left) and Tuba in C (right)

The score is written in a common time signature (C) and a key signature of one sharp (F#). Each staff contains a series of rhythmic patterns and notes, primarily consisting of eighth and sixteenth notes, with some rests and dynamic markings.

Příloha č.3 Fotografie hudebních nástrojů testu témbrového sluchu

